

T.C
AMASYA ÜNİVERSİTESİ FEN
BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ZİLE (TOKAT) YÖRESİNDE ETNOBOTANİK
İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÖZGÜR ATİK

HAZİRAN

ZİLE (TOKAT) YÖRESİNDE ETNOBOTANİK İNCELEME

Özgür ATİK

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
BİYOLOJİ ANABİLİM DALI**

**Danışman
Doç. Dr. Cengiz YILDIRIM**

**AMASYA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

HAZİRAN 2022

Yüksek Lisans Tezi Kabul ve Onay Sayfası

Özgür ATİK tarafından hazırlanan “Zile (Tokat) Yöresinde Etnobotanik Bir Araştırma” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY ÇOKLUĞU/OY BİRLİĞİ ile Amasya Üniversitesi Biyoloji Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Cengiz YILDIRIM

Biyoloji Anabilim Dalı, Amasya Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak yüksek lisans tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Başkan: Prof. Dr. Erkan YALÇIN

Biyoloji Anabilim Dalı, Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak yüksek lisans tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Üye: Prof. Dr. Arzu CANSARAN

Biyoloji Anabilim Dalı, Amasya Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak yüksek lisans tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Tez Savunma Tarihi: 27/06/2022

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin yüksek lisans tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

.....

Doç. Dr. Ümit YILDIRIM

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Yaşamıyla her zaman çevresine örnek olmuş bilime ve bilimin yol göstericiliğine inanmış ve hiçbir zaman unutulmayacaklarım arasında yerini alan sevgili dayım RIZA DURAN'a

ETİK BEYAN

Amasya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Özgür ATİK

27.06.2022

ZİLE (TOKAT) YÖRESİNDE ETNOBOTANİK BİR ARAŞTIRMA
(Yüksek Lisans Tezi)

Özgür ATİK

AMASYA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Haziran 2022

ÖZET

Bu çalışmada Tokat'ın Zile ilçesinin şehir merkezi ve merkeze bağlı 24 köyün (Çizelge 3.1) Etnobotanik açıdan incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında gezilen yerleşim yerlerinde kadın, erkek çeşitli yaş ve meslek gruplarından 62 kişi (Çizelge 3.2) ve Zile merkezde bulunan 2 aktar ile yüz yüze görüşülmüştür. Yerel halkla yapılan yüz yüze görüşmeler sonucu halkın toplayarak kullandığı bazı bitkilerin teşhisleri yapılarak Türkçe, Latince ve yöresel adları ile etnobotanik özellikleri belirlenmiştir. Araştırma alanında tespit edilen doğal yayılışı olan 45 familyaya ait 125 bitki taksonu ile aktarlarda halk tarafından en fazla tercih edilen 25 familyaya ait 45 bitki taksonu belirlenmiştir. Başta insan yiyeceği ve geleneksel tedaviler olmak üzere, süs amaçlı, hayvansal gıda, tütsü ve eşya olarak uzun yıllardan beri bölge insanı tarafından bilindiği, toplandığı ve bir kültür mirası olarak aktarılacak günümüze ulaştığı tespit edilmiştir. Bu çalışmayla kültür ögesinin bir parçası olan etnobotanik bilgilerin kayıt altına alınması, etnobotanik potansiyelimizin farkına varıp bilimsel araştırmalarının yapılarak daha fazla kullanımının sağlanması için katkıda bulunulması amaçlanmıştır.

Sayfa Adedi : 84
Anahtar Kelimeler : Tokat-Zile, Etnobotanik, Yararlı Bitkiler
Danışman : Doç. Dr. Cengiz YILDIRIM

AN ETHNOBOTANICAL RESEARCH IN ZİLE, TOKAT

(M. Sc. Thesis)

ÖZGÜRATİK

AMASYA UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES

June 2022

ABSTRACT

This study aimed to research the center of Zile, Tokat and its 24 villages (chart 3.1) in terms of ethnobotany. 62 males (chart 3.2) and females who are at the various age- range and the occupational groups and two herbalists were interviewed during the study. Local people were done face to face interviews and the plants which the people collect and use were identified. Their Turkish, latin and local names, used parts, ethnobotanical features were determined. 125 species which belong to 45 plant families and are naturally in research area were the most popular species in the herbalists'. It was identified that 45 species and varietas belonging to 25 plant families were known and used for traditional treatment, food for humans and animals, ornamental, incense and property by the local people for many years. All those plant species were collected and transferred as the cultural heritage. It was aimed to record the ethnobotanical information which is one of the parts of the culture, to create awareness about the potential of ethnobotany and to make contribution to using it more with the help of the scientific researches.

Number of pages : 84

Keywords : Tokat- Zile, Etnobotanik, Userfull plants

Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Cengiz YILDIRIM

ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR

Bu tezin hazırlanmasında bilgi ve görüşlerini hiçbir zaman esirgemeyen, yönlendiren ve gece gündüz vakitlerini ayıran değerli hocam, danışmanım Doç. Dr. Cengiz YILDIRIM başta olmak üzere, beraber araziye çıktığım bitki teşhislerinde sık sık bilgi ve tecrübelerinden faydalandığım Zile 75.Yıl Dinçerler Anadolu Lisesi Biyoloji öğretmeni Umut TUNÇ'a teşekkürü bir borç bilirim. Yine en başından beni destekleyen ve daima en büyük yardımcım olan sevgili eşim Nergiz Gamze Atik'e, ders çalıştığım için zaman zaman ihmal ettiğim biricik oğlum Erbey Atik'e ve beni bu günlere getiren sevgili aileme çok teşekkür ediyorum.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
ÖN SÖZ ve TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELER DİZİNİ	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
HARİTALAR DİZİNİ	x
SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ	xi
1. GİRİŞ	1
1.1 Bölgede ve Çevresinde Daha Önce Yapılan Çalışmalar	4
1.2 Çalışma Alanının Zile ve Çevresinin Seçilmesinin Başlıca Nedenleri.....	6
1.3 Zile Hakkında Genel Bilgiler.....	6
1.3.1 Toprak yapısı	7
1.3.2 Zile iklim verileri.....	10
2. MATERYAL VE YÖNTEM.....	13
2.1 Araştırmaya Konu Olan Sorular.....	14
3. BULGULAR VE TARTIŞMA	16
3.1 Araştırma Alanında Yayılışı Olan Bitkilerin Familyalarına Göre Alfabetik Sıralamasının Tür, Alttür ve Etnobotanik Özellikleri Bakımından Listesi	28
4. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	69
KAYNAKLAR	71
EKLER.....	74
Ek-1 Araştırma Alanında Çekilen Bazı Bitki ve Görüşme Fotoğrafları	75
ÖZGEÇMİŞ	84

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 1.1. Zile ilçesinde türlerine göre toprakların dağılımı.....	7
Çizelge 1.2. Zile ilçesinin otuz rasat yılı aylık ortalama sıcaklık (°C)	10
Çizelge 1.3. Zile ilçesinin otuz rasat yılı mevsimlere göre aylık toplam yağış ortalaması (mm=kg÷m ²).....	11
Çizelge 2.1. Araştırma alanında görüşme yapılan kişilerin bilgi kayıt formu	14
Çizelge 2.2. Kaynak kişilere uygulanan etnobotanik kayıt formu	15
Çizelge 3.1. Zile merkez ve merkeze bağlı 24 köyün koordinatları ile ortalama yükseltileri	16
Çizelge 3.2. Araştırma bölgesinde yüz yüze görüşülen kaynak kişiler	17
Çizelge 3.3. Araştırma bölgesinde yayılışı olan bitkilerin familya ve takson sayıları.....	20
Çizelge 3.4. Araştırma alanında yayılışı tespit edilen bitkilerin kullanım alanları ve sayıları	22
Çizelge 3.5. Zile’de aktarlarda satılan ve halk tarafından en fazla kullanılan bitkiler ve kullanıldığı rahatsızlıklar	23
Çizelge 3.6. Aktarlarda satılan ve halk tarafından en fazla kullanılan bitkilerin alfabetik sıraya göre familya ve takson sayıları.....	25
Çizelge 3.7. Aktarlarda satılan bitkilerin en fazla kullanıldığı rahatsızlıklar	27
Çizelge 3.8. Kullanılan bitkilerin Raunkiaar’e göre hayat formları sayısı	66
Çizelge 3.9. Araştırma alanında tespit edilen bitkilerin kullanım alanları ile yakın çevredeki araştırmalarda tespit edilen bitkilerin kullanım alanlarının karşılaştırılması.....	68

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil	Sayfa
Şekil 1.1. Otuz rasat yılı aylık ortalama sıcaklık(°C).....	10
Şekil 1.2. Otuz rasat yılı mevsimlere göre aylık toplam yağış ortalaması	11
Şekil 1.3. Zile otuz rasat yılı aylık toplam yağış ve aylık ortalama sıcaklık ombro-termik diyagramı	12
Şekil 3.1. Kaynak kişilerin yaş aralıkları	19
Şekil 3.2. Kaynak kişilerin eğitim durumları	19
Şekil 3.3. Kaynak kişilerin meslek dağılımları	20
Şekil 3.4. Araştırma alanında yayılışı olan bitkilerin familya ve takson sayısı grafîği.....	21
Şekil 3.5. Araştırma bölgesinde en fazla taksona sahip ilk 7 familya	22
Şekil 3.6. Araştırma bölgesinde tespit edilen bitkilerin kullanım alanları	23
Şekil 3.7. Aktarlarda satılan ve halk tarafından en fazla kullanılan bitkilerin familya ve takson sayıları grafîği	26
Şekil 3.8. Aktarlarda satılan ve halk tarafından en fazla kullanılan ilk 5 familya ve takson sayıları grafîği	26
Şekil 3.9. Aktarlarda satılan bitkilerin en fazla kullanıldığı rahatsızlıkların grafîği.....	27
Şekil 3.10. Aktarlardan en fazla satın alınan bitkilerin araştırma alanı içinde ve dışındaki yayılışlarının oranları	28
Şekil 3.11. Kullanılan bitkilerin Raunkiaar'e göre hayat formları grafîği	67

HARİTALAR DİZİNİ

Harita	Sayfa
Harita 1.1. Tokat ilçeleri ve çalışma alanı olan zile ilçesi	9
Harita 1.2. Zile ve köyleri siyasi harita.....	9

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Bu çalışmada kullanılmış bazı simgeler ve kısaltmalar, yanda açıklamaları verilmek üzere aşağıda listelenmiştir.

Kısaltmalar	Açıklama
Ha	Hektar
MÖ	Milattan önce
°C	Celcius
mm	Milimetre
m	Metre
km	Kilometre
kg	Kilogram
AOS	Aylık ortalama sıcaklık
MATYO	Mevsimlere göre aylık toplam yağış ortalaması

1. GİRİŞ

Etnobotanik; en yaygın bilinen anlamıyla insanoğlunun M.Ö'si dönemlerden günümüze kadar olan süreçte bitkileri deneme-yanılma, tesadüfî ya da başka yöntemlerle kullanmaya başlaması sonucu oluşan bir terimdir. Yaşamın en önemli kaynaklarından biri olan bitkiler, doğadaki bütün canlılar gibi insanların da en önemli besin kaynağı olmuştur. Etnobotanik, bitkilerin kullanıldığı her alanı incelemiş ve incelemeye devam etmektedir. Bizim için bu kadar değerli olan bitkilerden nasıl yararlanıldığını bilmek özellikle birçok şeyin suni ve kimyasal olarak üretildiği günümüzde önemi git gide artan bir konu olmuştur. Bu nedenle bu alanda yapılan çalışmalar arttırılmalı; her ülkenin, şehrin veya bölgenin etnobotanik haritası çıkartılarak bitkilerden faydalanma oranı belirlenmeli ve böylece doğal yaşam desteklenmelidir. Aynı zamanda bu tür çalışmalarla biyolojik çeşitliliğin korunup zenginleşmesi, endemik olan türlerin tespiti ve korunmasıyla ilgili faydalar da sağlanmış olur.

Etnobotanik, genel anlamda insan ve bitki arasındaki ilişkiyi ifade eder. Dar kapsamda ise ‘bir yörede yaşayan halkın, çevresinde bulunan bitkilerden çeşitli gereksinimlerini karşılamak üzere yararlanma bilgisi ve o bitkiler üzerine etkileri’ olarak özetlemektedir (Yapıcı vd. 2009).

Etnobotanik ilk defa biyoloji profesörü W. Harshberger tarafından terim olarak kullanılmıştır. W. Harshberger etnobotaniği; ‘Bitkilerin yerel halk tarafından kullanımı.’ olarak tanımlamıştır. Aynı zamanda etnobotanik teriminin ilk geçtiği yer ise Harshberger’in ‘The Purposes of Etnobotanik’ adlı eseridir (Heinrich, 2004).

Tarih öncesi dönemlerde insanlar hastalıklarını bitkilerle tedavi ederlerdi. Bitkilerin tıbbi olarak en çok kullanıldığı yer Çin’dir. Çin’den sonra tıbbi amaçlı kullanımı en iyi belgeleyen bölge Avrupa’dır. Hipokrat ve Galen’in bildirdiği eski Yunan ve Roma’daki tıbbi uygulamalar Batı tıbbının temeli olmuştur. Milattan sonra birinci yüzyılda Dioscorides, bitkilerin tıpta kullanımı konusunda ilk Avrupa raporunu hazırlamıştır. Ayrıca kitabında 500’ü aşkın bitkiyi tanımlamıştır. Bu kitabı, 17. yüzyıla kadar en önemli kaynak olarak kalmıştır (Dönmezer, 1999).

Tarihin en eski çağlarından beri, dünyanın hemen her yerinde, insanların bitkilere olan ilgisi daha çok faydalanma yönünden olmuş; hangi bitkilerin besin maddesi olabileceği, hangilerinin tıbbi ve zehirli oldukları, hangi ağaçların odununun inşaatta veya silahların yapılmasına elverişli olduğunu öğrenmişlerdir. Bu ilk devirlerde insanın aklını kullanmasından daha çok, içgüdüleri etkili olmuştur. Nasıl ki bugün bir hayvan, kendisi için yararlı otu seçerse ilk devirlerde insanlar da, bitkilerden yararlı olup olmayanları, zararlı-zararsız ya da zehirli-zehirsiz olanları ayırt etmeye ve öğrenmeye çalışmışlardır (Karamanoğlu, 1977).

Uygarlık ilerledikçe insanlar bitkiler ile yalnızca faydalanma yönünden ilgilenmemişler, aynı zamanda manevi açıdan onlara anlamlar da katmışlardır. Örneğin bazı kavimler, bir kısım bitkileri, özellikle bazı ağaçları mukaddes olarak tanımışlar ve onlara yaratıcı gibi tapmışlardır (Karamanoğlu, 1977).

Dünyada çok öncelerden bilinen etnobotanik çalışmaların Türkiye’deki başlangıcı doksanlı yılların başlarıdır. 1928-1997 yılları arasında 765 etnobotanik çalışması yapılmıştır. Bu dönemlerde konuyla ilgili en geniş araştırmayı Sadıkoğlu yapmıştır (Sadıkoğlu ve Alpınar, 2004).

Yüzyıllardır, yabani bitkiler insanlar tarafından boya, gıda, tıbbi ve süs bitkisi olarak kullanılmaktadır. Anadolu’daki yabani bitkiler tıbbi açıdan ve gıda olarak çok kullanılmaktadır. Türkiye’de 11 bin civarında bitki taksonu yayılış göstermektedir (Güner ve diğerleri, 2000).

İnsanlık tarihinin başlamasıyla bitkilerin gücünden faydalanarak hastalıkların tedavisinde kullanılması da başlamıştır. Binlerce yıl önce insan, bitkilerin tedavi edici gücünü tanımış ve hayatını sağlıklı bir şekilde sürdürebilmek için ondan yararlanmıştır. Halk hekimliği uygulamalarına yaygın olarak rastlanan Anadolu’da halk ilaçları, uzun deneyimler sonucunda günümüze kadar gelmiş uygulamalardır. Modern tıpta kullanılan pek çok ilaç da bitkilerden elde edilmektedir (Faydaoğlu ve Sürücüoğlu, 2011).

Türkiye’nin genelinde özellikle yenilen bitkilerle ilgili bilgi kuşaktan kuşağa aktarılmıştır. Yenilebilir bitkileri toplamak, yıkamak, kurutmak veya pişirmek genellikle kadınların eliyle gerçekleşir. İlaç, boya, süpürge yapılan bitkiler de kışın yakacak olarak kullanılan

bitkiler de kadınların emeği sonucu ortaya çıkar. Yumrulu bitkileri, mantarları ve çeşitli meyveleri iyi bilip ve toplayanlarsa erkek çocuklar, yetişkin erkekler ve çobanlardır. Yem bitkileri ve hayvanları zehirleyebilen bitkiler çobanların ve hayvancılık yapan kişilerin daha iyi bildiği bilgilerdir (Yıldırım, 2004).

Türk halkının büyük kısmının kırsal bölgelerde yaşaması nedeniyle, yabani bitkilerle daha yakından ilgilenmişlerdir. Halk; yabani bitkilerin bir bölümünden gıda, baharat, boya ve hastalıkların tedavisinde faydalanmaktadır. Tıbbi bitkilerin uygun amaçla kullanılması için kimyasal içeriğinin ve etken madde miktarlarının tespit edilmesi gerekmektedir (Baytop, 1984).

Folklorik özellikler bir yörenin insanları için çok önemlidir. Bu özelliklerden tıbbi gelenekler, sağlıklı yaşamla ilgili olduğu için önemlidir. Kuşaktan kuşağa süregelen tıbbi gelenekler, yapay ilaçların ortaya çıkmasıyla birlikte önemini kaybetmiştir. Ama son zamanlarda, yapay ilaçların zararları ve yan etkilerinin ortaya çıkması bu durumun basında yoğun yer almasıyla yeniden gündeme gelmiştir (Yapıcı vd. 2009).

Etnobotanik araştırmacıları botanikçilerden ayıran en önemli fark, çok fazla kaynak kişi ile karşılaşmaları ve onlarla görüşmeler yapmalarıdır. Bilgi; doğrudan bitkiyi kullanan kişiden, karşılıklı görüşme yöntemi ile alınmaktadır. Bu nedenle kaynak kişilerin doğru seçilmesi ve onlarla görüşme teknikleri büyük önem taşımaktadır. Geleneksel bilgileri yine geleneksel yollarla edinen kişileri bulmak, onlarla birlikte araziden bitkileri toplamak ve tüm deneyimlerini, gözlemlerini kaydetmek, bu gözlemleri denemek tavsiye edilebilecek en etkili yöntemlerdir (Yıldırım, 2004).

Etnobotanik en çok tıbbi bitkilerin hastalıkları tedavisi için kullanılmaktadır. Kuşaktan kuşağa geçen bilgiler daha çok tıbbi bitkiler üzerinedir. Hitit yazıtlarında ve Mısır papirüslerinde tıbbi bitkilerin yerel isimleri yer almaktadır(Yıldırım,2004; Kendir ve Güvenç,2010). Farklı uygarlıkların yaşadığı ülkemiz etnobotanik açısından çok zengin bir yapıya sahiptir. Bu konuda oldukça fazla araştırma yapılmıştır. Ortaya çıkan bu çalışmalar ülkemizin insanları ile bitkiler arasındaki ilişkinin gelecek kuşaklara aktarılması açısından da önemli olacaktır (Kendir ve Güvenç, 2010)

Tıbbi bitkiler bazen halkın deneyimleri bazen de uzmanlar aracılığı ile insan, hayvan ve bitki sağlığı için hala kullanılmaktadır. Yapay ilaçların zararlı yan etkilerinden kurtulmak için kullanılan ve “alternatif tıp” ismiyle bilinen, bitkisel veya bitkilerden faydalanılarak yapılan doğal ilaçlar günümüzde önem kazanmıştır. Eczacılık, tıp, moleküler biyoloji uzmanlarının onayları ile bulunan tedavi ve ilaçlar tekrar kullanılmakta ve gündem oluşturmaktadır (Yeşilada, 2012).

Kırsal kesimlerde insanlar bu ürünleri doğrudan çevrelerinden bulabilirken, şehirlerde ise yemek pişirmek, hastalıklardan kurtulmak, süs eşyası ya da koku malzemesi olarak kullanmak için eczane veya aktarlardan almaktadırlar (Bulut,2005).

Bunların dışında Anadolu’da bazı bitkilerden sabun bazılarında ise tütsü yapımında faydalanılır. (Kocabaş vd.2016).

1.1. Bölgede ve Çevresinde Daha Önceki Yıllarda Yapılan Çalışmalar

Şenel ve Ulcay (2019) ”Tokat Çevresinde Yayılış Gösteren Bazı Tıbbi ve Yenilebilir Bitkilerin Etnobotanik Özelliklerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma”

Tokat ve çevresinde yapılan doktora tezi kapsamında 297 kişi ile görüşülmüş ve 7 taksonun etnobotanik özellikleri incelenmiştir. Bunlar Asteraceae familyasından *Tragopogon pratensis* subsp. *pratensis*, Polygonaceae familyasından *Rumex acetosella* L., Plantaginaceae familyasından *Plantago lanceolata* L., Caryophyllaceae familyasından *Stellaria media* L. VILL. subsp. *media* L. VILL, Apiaceae familyasından *Scandix pecten-veneris* L., Papaveraceae familyasından *Fumaria officinalis* L. ve Geraniaceae familyasından *Erodium cicutarium* L. LÂ’HERIT.

K.Karagöz (2013)” Suşehri (Sivas) bölgesinin Etnobotanik açıdan değerlendirilmesi”

Sivas ili Suşehri ilçesinde yapılan yüksek lisans tezinde 125 takson etnobotanik açıdan incelenmiş ve kullanım alanları en fazla tıbbi (68), insan yiyeceği (63), hayvansal gıda (28), araç-gereç (19), süs (5) ve 10 taksonda diğer kullanım olarak tespit edilmiş. Fabaceae, Apiaceae, Rosaceae ve Asteraceae en fazla kullanılan familyalar olarak bulunmuştur.

Han(2012) ''Kadışehri (Yozgat) y6resinin geleneksel halk ilacı olarak kullanılan bitkileri''

Yapılan çalışmada 27 yerleşim biriminde 84 takson tespit edilerek bunların 56 tanesinin halk ilacı olarak kullanıldığı belirlenmiş, tespit edilen taksonların en fazla yaralanmalarda, nefes darlığında, kan şekerini dūřürücü olarak, romatizma ve mide rahatsızlıklarında kullanıldığı görölmüştür.

Özdemir(2019) ''Erbaa (Tokat)'da Etnobotanik bir araştırma''

Tokat ili Erbaa ilçesinde yapılan çalışmada 55 familyaya ait 139 takson tespit edilmiş, bunların 57'si tıbbi, 51'i insan yiyeceği, 19'u hayvan yiyeceği, 10'u yakacak, yedişer tanesi baharat ve süs, 6'sı inşaat malzemesi, 5'i ev eşyası, 4'ü nazara karşı, 3'ü boya, 4'ü kovucu, birer tane oyuncak, koku, koruyucu, temizlik malzemesi ve inanç amacıyla kullanıldığı belirlenmiştir. Bu taksonlara ait familyalar ise 15 Fabaceae, 15 Rosaceae , 15 Asteraceae ve Lamiaceae 8 olarak tespiti yapılmış.

Kahveci ve ark. (2017) ''Tokat İl Merkezi ve İlçelerinde Yetişen Bazı Odunsu Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri''

Tokat merkez ve Zile'nin de içinde bulunduğu bazı ilçelerinde yapılan etnobotanik araştırmada odunsu türlerin kullanım alanları tespit edilmiştir.

Savran ve ark.(2002) ''Gemerek (Sivas) ve çevresindeki bazı bitkilerin yerel adları ve etnobotanik özellikleri.''

2002'de Sivas ili Gemerek ilçesinde yapılan etnobotanik araştırmada 30 takson tespit edilerek kullanım alanları araştırılmıştır.

Cansaran ve Kaya (2005) ''Amasya Merkez ilç, Bağlarüstü, Boğaköy ve Vermiş Köyleri ile Yassıal ve Ziyaret Beldeleri Etnobotanik Envanteri ''

Amasya merkez ve merkeze bağlı bazı belde ve köylerde yapılan etnobotanik araştırmada 50 kişi ile görüşölerek etnobotanik değer olan 257 takson belirlenmiş. Bunların 127'si

gıda 93'ü tıbbi, 12'si yakacak, 16'sı hayvan yemi ve 60'ı da el sanatları olarak belirlenmiş. 49 bitkinin de diğer alanlarda kullanıldığı tespit edilmiştir.

Cansaran , Kaya, Yıldırım (2007) '' Ovabaşı, Akpınar, Güllüce ve Köseler Köyleri (Gümüşhacıköy/Amasya) Arasında Kalan Bölgede Etnobotanik Bir Araştırma''

2007 yılında yayınlanan çalışmada Amasya ili Gümüşhacıköy ilçesi arasında kalan bazı köylerde Etnobotanik araştırma yapılmış, 20 kişi ile görüşülerek etnobotanik değere sahip 106 tür belirlenmiştir. Bunlardan 59'unun gıda, 14'ünün tıp, 6'sının yakacak, 7'sinin hayvan yiyeceği ve 20'sinin el sanatları, 8 tanesinin de diğer alanlarda kullanıldığı belirlenmiş.

1.2. Çalışma Alanının Zile ve Çevresinin Seçilmesinin Başlıca Nedenleri

- Bu bölgede kapsamlı bir etnobotanik çalışma olmaması,
- Bölgede toplanıp kullanılan bitkilerin etnobotanik özelliklerinin ortaya çıkarılması,
- Bu bilgilerin yazılı olduğu kaynakların yeterli olmamasından dolayı literatüre kazandırılarak kaybolmasının engellenmesi,
- Araştırmacının memleketi olması ve bölgeyi, insanları ve araziye tanıyor olmasından dolayı daha rahat araştırma yapması ve kişilerle kolay bağlantı kurması.

1.3. Zile Hakkında Genel Bilgiler

Zile ilçesinin 20 km doğusunda Turhal ilçesi ve 70 km doğusunda Tokat il merkezi bulunmaktadır. Güneyinde Artova ilçesi ile Yozgat ilinin Kadışehri ilçesi yer almaktadır. Batısında Çekerek ve Göynücek ilçeleri, kuzeyinde de Amasya il merkezi bulunmaktadır. Zile Tokat'ın en büyük ilçelerinden biri olup 40 derece kuzey enlemi ile 35 derece doğu boylamı arasında yer alır.

Rakımı 736 m olan Zile ilçesinin yüzölçümü 1512 km²' dir. Anadolu'nun en eski yerleşim yerlerinden biri olan Zile, güneyden doğu-batı doğrultusunda uzanan ve en yüksek tepesi 1892 m olan Deveci sıradağları ile kuzeyinden yine doğu-batı doğrultusunda uzanan yüksek tepelerle çevrili olan bir ovadır.

Hüseyin Gazi Tepesi, Sivriçal ve Güvercin Çalı bu ovada yer alan başlıca yükseltilerdir. İlçe sınırları içinde bulunan ve Yeşilırmak'ın bir kolu olan Çekerek Irmak'ı bölge için önemli bir su kaynağı olup çalışmaların devam ettiği sulama kanalları ile Zile ve köylerinin büyük bir kısmında kullanılacaktır. Zile, bulunduğu konum itibarıyla Orta Karadeniz'in güneyinde yer alır. Bu nedenle hem Karadeniz hem de karasal iklim özelliklerini taşır. Genellikle yazları sıcak ve kurak, kışları soğuk ve kar yağışlıdır. İlkbahar mevsiminin sonları ve sonbaharın ilk aylarında yağışların arttığı görülmektedir. Bu sebepten Zile'de karadeniz ve karasal iklim tipleri arasında geçiş iklimi görülür.

(T.C Zile Kaymakamlığı, b.t)

1.3.1. Toprak yapısı

Zile sınırları içerisinde yaygın olarak görülen toprak türleri kahverengi orman toprakları, kırmızı kestane rengi topraklar, kestane rengi topraklar, kahverengi topraklardır.

Çizelge 1.1. Zile ilçesinde türlerine göre toprakların dağılımı (Zile Turizm, b.t)

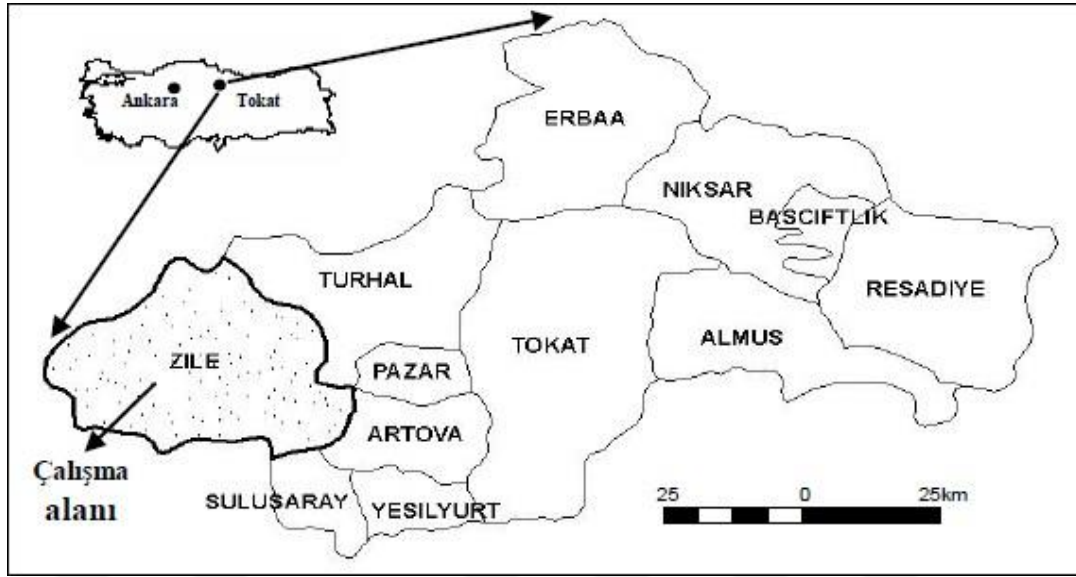
Toprakların Grubu	Dağılım (ha)	%'si
Alüvyal Topraklar	5817	3,9
Kolüvyal Topraklar	2677	1,8
Kahverengi Orman Toprakları	79634	52,7
Kireçsiz Kahverengi Orman Toprakları	88	0,1
Kestanerengi Topraklar	23354	15,4
Kırmızı Kestane Rengi Topraklar	28885	19,1
Kahverengi Topraklar	9722	6,4
Çıplak Kaya ve Molozlar	491	0,3
Yoğun Yerleşim	169	0,2
Irmak Yatakları	231	0,1
Toplam*	151068	100

Zile maden bakımından zengin bir ilçedir. Zile ilçe merkezine 37 km uzaklıkta bulunan Bultu Kömür İşletmesi'nde 6 havza bulunmaktadır. Çıkarılan kömür Zile'ye fazla gelmekte ve ihtiyaç fazlası olan kömürler çevre il ve ilçelere satılmaktadır. Kömür madeninin yanı sıra Zile'de kuzey bölgelerde Amyant madeni de bulunmaktadır.

İncelemeler sonucunda Derebaşı köyü çevresinde porselen imalatında kullanılan bir toprak madeni, bu alanda kullanılan en iyi maden örneklerinden olup diğer bir örneği sadece Japonya'da yer almaktadır. Ancak maddi yetersizlikler nedeniyle bu maden işletilememektedir. Ayrıca İğdir ve Karacaören köylerinde Linyit madenleri, Saraç köyünde demir madeni ve Kervansaray köyünde mermer ocakları bulunmaktadır. (Tokat Valiliği, 1973: 35)

Zile'nin toprak alanları incelendiğinde 79634 hektarla en fazla alan kahverengi orman topraklarına aittir. Bu da Zile'nin toplam toprak alanının %52,7'ne tekabül etmektedir. Bu toprakların özelliği yüksek kireç oranına sahip yıkandığı zaman ise boz esmer renk almaktadır. Ana yapısı kireçtaşı olan bu topraklar geniş yapraklı ağaçların oluşturduğu orman arazisinde oluşur (Anonim,1970).

Kahverengi orman topraklarından sonra en fazla alana sahip ikinci toprak tipi %19,1'lik pay ve 28885 hektarla kırmızı kestane rengi topraklardır. Verimliliği orta seviyede su drenajı iyidir. Genellikle çalılar, küçük ağaçlar ve karışık otlardan oluşan bitki örtüsüne sahiptir. Kireç oranı yüksektir. Toprağın alt tarafı üstten daha killi ve sıkıdır. (Tarım Ziraat, b.t)

Harita 1.1. Tokat ilçeleri ve çalışma alanı olan zile ilçesi (Susam ve Karaman, 2007)

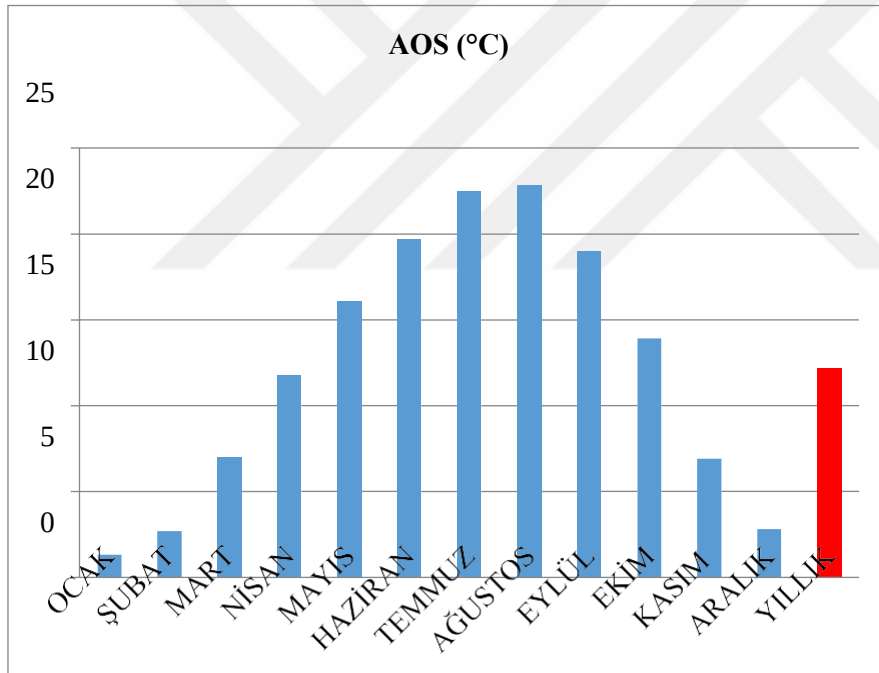
Harita 1.2. Zile ve köyleri siyasi harita (Zileden Haberler, b.t)

1.3.2. Zile iklim verileri

Çizelge 1.2. Zile ilçesinin otuz rasat yılı aylık ortalama sıcaklık (°C)

AYL AR	OC AK	ŞUB AT	MA RT	NİS AN	MAY IS	HAZİR AN	TEMM UZ	AĞUST OS	EYL ÜL	EKİ M	KASI M	ARAL IK	YILL IK
AOS (°C)	1.3	2.7	7.0	11.8	16.1	19.7	22.5	22.8	19.0	13.9	6.9	2.8	12.2

Çizelgeye göre Zile ilçesinin 30 rasat yılı (1991-2020) ölçüm sonuçları değerlendirildiğinde Ağustos ayı 22,8 (°C) ile en yüksek, Ocak ayı 1,3 (°C) ile en düşük aylık ortalama sıcaklık değerlerine sahiptir. Yine 30 rasat yılının ölçümüne göre yıllık ortalama sıcaklık değerinin ise 12,2 (°C) olduğu tespit edilmiştir. Alttaki grafikte aylara göre dağılımı gösterilmektedir.

Şekil 1.1. Otuz rasat yılı aylık ortalama sıcaklık (°C)

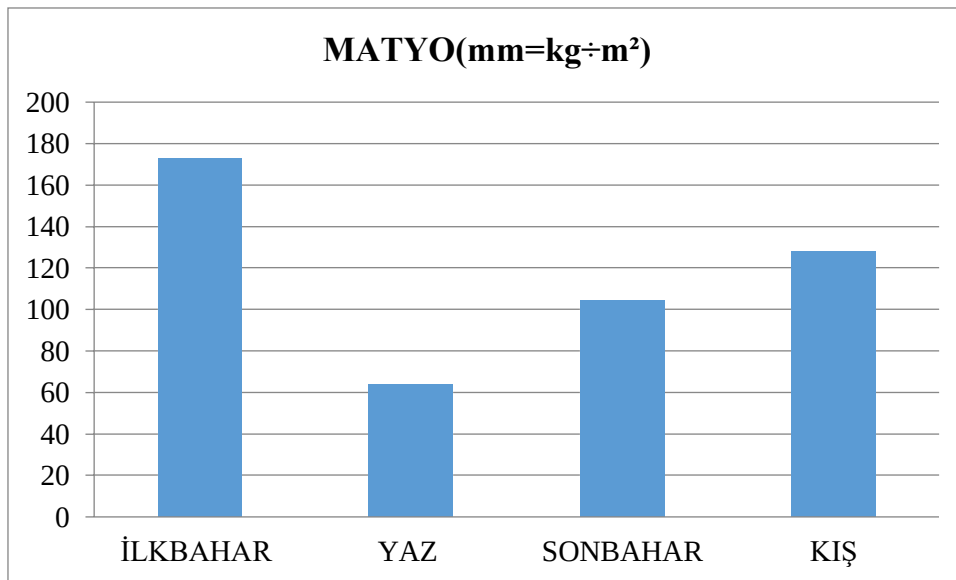
Çizelge 1.3. Zile ilçesinin otuz rasat yılı mevsimlere göre aylık toplam yağış ortalaması (mm=kg÷m²)

MEVSİMLER	İLKBAHAR	YAZ	SONBAHAR	KIŞ
MATYO(mm=kg÷m ²)	172,9	64	104,4	128

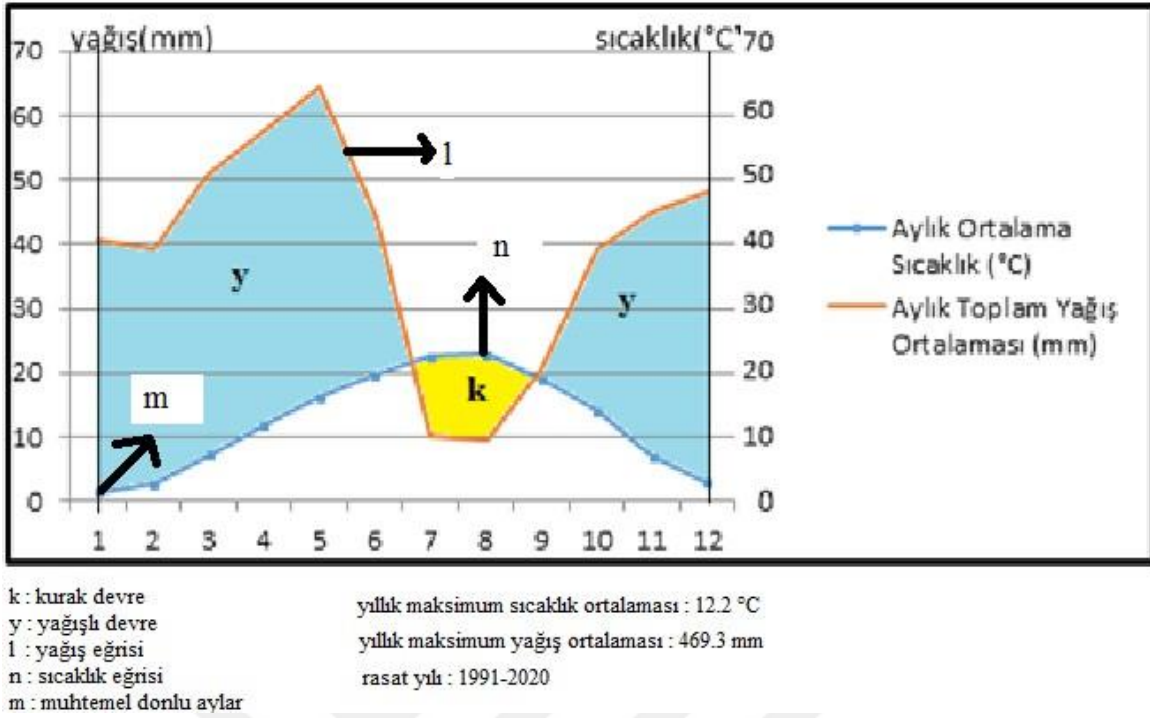
Çizelgeye göre Zile ilçesinin 30 rasat yılı (1991-2020) ölçüm sonuçları değerlendirildiğinde mevsimlere göre en fazla aylık toplam yağış ortalamasının 172,9 mm ile ilkbahar mevsiminde en düşük ortalamasının ise 64 mm ile yaz mevsiminde olduğu görülmüştür. Alttağı grafikte mevsimlere göre dağılımı gösterilmektedir.

Yağış rejimi: Yıllık yağış miktarının aylara ve mevsimlere göre dağılışı şekline, yağış rejimi“ biyolojik açıdan son derece önemli olup bir bölgedeki vejetasyonu doğrudan doğruya yağışın mevsimlere dağılışımdan etkilenmektedir (Akman, 1999).

İlkbahar: İ, Yaz: Y, Sonbahar: S ve Kış: K ile kısaltılarak ifade edilmekte ve araştırma bölgesindeki verilere göre yağış rejiminin İKSY yağış rejim tipinin D. Akdeniz yağış rejimi 2. Tipi olduğu tespit edilmiştir.(Çizelge 10) (Akman, 1999).

Şekil 1.2. Otuz rasat yılı mevsimlere göre aylık toplam yağış ortalaması (mm=kg÷m²)

Şekil 1.3. Zile otuz rasat yılı aylık toplam yağış ve aylık ortalama sıcaklık ombro-termik diyagramı

Zile'nin otuz rasat yılı Ombrotermik diyagramına göre en fazla yağış ortalamaları Mayıs ve Nisan aylarında iken en az yağış alan ayların ortalamaları ise Ağustos ve Temmuz aylarıdır. Buradan ilkbahar aylarının sonbahar aylarına göre daha yağışlı geçtiğini de görürüz. Sıcaklığa baktığımızda en yüksek sıcaklık ortalamalarının Ağustos ve Temmuz ayları en düşük ortalamaların ise Ocak ve Şubat ayları olduğu görülmektedir. Yine en kurak ayların ise Temmuz- Ağustos arası zamanda geçtiğini görürüz.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırma Tokat, Zile merkez ve merkeze bağlı 24 köyde (Çizelge 3.1) 2021 Mayıs-Ekim ile 2022 Nisan-Haziran ayları arasında gerçekleştirildi. Araştırma alanı içerisinde pandemi koşulları da dikkate alınarak çeşitli yaş ve meslek gruplarından 62 kişi (Çizelge 3.2) ve 2 aktar ile yüz yüze görüşme yapılarak önceden hazırlanmış formlardaki sorular kaynak kişilere yöneltildi. Bu kişilerle pandemi koşulları dikkate alınarak yüz yüze görüşmeler yapıldı. Bu görüşmeler esnasında katılımcıların demografik özellikleri tespit edildi.

Bitki teşhisleri yapılırken öncelikle Davis'in Türkiye Florası kaynağından (Davis vd, 1965-1988), alanında uzman kişilerden ve literatür taramalarından faydalanılmıştır. Kaynak kişilerden alınan bilgilerle araştırma bölgesinde tespit edilen bitkilerin Türkçe ve yöresel adları belirlenmiştir. Türkçe adları Türkiye Bitkileri Listesi (Damarlı Bitkiler) (Güner ve ark. 2012) kitabına göre yazılmıştır.

Araştırma alanı olarak köyler (Çizelge 3.1) seçilirken yörenin en fazla bilgi alınabilecek büyük ve yaşayan hane halkı daha fazla olan yerler seçilmeye özen gösterilmiştir. Bunun yanı sıra komşu iller ve ilçelerle olan etkileşimlerde göz önüne alınarak Zile'nin kuzey-güney, doğu-batı sınır köyleri ile ilçeye yakınlık-uzaklık gibi faktörler de seçimimizde etkili olmuştur.

Yüz yüze yapılan görüşmelerde ve literatür taramaları sonunda ulaşılan 125 bitki taksonunun tamamı arazi çalışmalarında tespit edilmiştir. Ulaşılan bitkiler herbaryum tekniğine uygun olarak kurutularak muhafaza edilmektedir. Tespit edilen bitkilerin hayat formları Raunkiar'ın Ana Hayat Formlarını gösteren anahtara (Kılınç vd.2006) göre belirlenmiştir. 125 taksonun 53'ü kültüre alınmış bitkiler olup bunlar bulgular kısmında başına ""*"" işareti koyularak belirtilmiştir.

4.1.1 Araştırmaya Konu Olan Sorular

Çizelge 2.1. Araştırma alanında görüşme yapılan kişilerin bilgi kayıt formu

Görüşme Yapılan Kişinin Bilgi Kayıt Formu
Araştırma bölgesinin adı ve konumu
Mahalle ☐ Köy ☐ İlçe Merkezi ☐
1.Kişinin Adı-Soyadı
2.Kişinin Yaşı
20-30 ☐ 30-40 ☐ 40-50 ☐ 50-60 ☐ 60-70 ☐ 70-80 ☐ 80-90 ☐
3.Kişinin En Fazla Süre İkamet Ettiği Yer
4.Kişinin Mesleği
5.Kişinin Cinsiyeti
Erkek ☐ Kadın ☐
6.Kişinin Medeni Hali
Evli ☐ Bekar ☐
7.Kişinin Eğitim Durumu
Okuma-yazma bilmiyor ☐
Okur-yazar ☐
İlkokul mezunu ☐
Ortaokul mezunu ☐
Lise mezunu ☐
Üniversite mezunu ☐

Çizelge 2.2. Kaynak kişilere uygulanan etnobotanik kayıt formu

ZİLE ETNOBOTANİK BİTKİ KAYIT FORMU
1.Bitkinin adı
Türkçe adı ☐ Yöresel adı ☐
2.Bitkinin bulunduğu bölge-mevkii
3.Bitkinin hangi amaçla kullanıldığı
Gıda olarak İnsan yiyeceği ☐ Hayvan yiyeceği ☐
İlaç olarak İnsan tedavisinde ☐ Hayvan tedavisinde ☐
Kullanım eşyası olarak Süs eşyası ☐ Müzik aleti yapımı ☐ Ev eşyası ☐
Tarım aletleri ☐
Dini inanışlar olarak Tütsü ☐ Muska ☐ Büyü ☐
Diğer kullanım alanları
4.Bitkinin kullanılan kısmı
Kök ☐ gövde ☐ yaprak ☐ çiçek ☐ meyve ☐ herba ☐ kabuk ☐
5.Bitkinin kullanma şekli
Yaş ☐ kuru ☐ Çiğ ☐ Pişmiş ☐
6.Bitkinin yetiştiği mevsim
7. Bitkinin yaşadığı habitat
8.Drog olarak kullanılan varsa nasıl kullanıldığı
Hap şeklinde ☐
Merhem şeklinde ☐
Toz olarak ☐
Çay ☐

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

Çizelge 3.1. Zile merkez ve merkeze bağlı 24 köyün koordinatları ile ortalama yükseltileri

No	Yerleşim Yeri	Yükseklği	Ortalama Sıcaklığı(°C)	Konumu
1	Acıpınar	1027	10,7	40°07'45.30"K 35°34'44.80"D
2	Bayırköy	1125	10,2	40°20'40.11"K 35°53'34.64"D
3	Büyük Karayün	1097	10,7	40°15'49.37"K 35°47'11.00"D
4	Çakırçalı	1277	9,7	40°10'57.58"K 36°02'11.53"D
5	Çamdere	1089	10,7	40°08'29.47"K 36°05'16.55"D
6	Çayır	1268	9,7	40°20'35.20"K 35°46'11.90"D
7	Çayıroluğu	1252	9,7	40°17'46.32"K 35°32'24.76"D
8	Emirören	639	12,7	40°18'27.77"K 35°58'44.09"D
9	Gümüşkaş	928	11,2	40°13'50.60"K 35°30'10.88"D
10	Hacılar	831	11,7	40°16'07.67"K 35°50'42.19"D
11	Karacören	1094	10,7	40°19'00.87"K 35°39'11.40"D
12	Kervansaray	1205	9,7	40°25'48.76"K 35°48'12.26"D
13	Koçaş	918	11,2	40°15'35.61"K 35°40'59.07"D
14	Kozdere	1061	10,7	40°06'00.37"K 35°41'27.21"D
15	Kuruçay	1172	10,2	40°06'49.62"K 36°01'35.44"D
16	Küçükaköz	785	12,2	40°11'32.65"K 35°32'32.65"D
17	Küçükkozluca	1036	10,7	40°21'29.51"K 35°42'20.47"D
18	Merkez(Aktarlar)	741	12,2	40°18'06.65"K 35°53'12.20"D
19	Salur	802	12,2	40°10'07.76"K 35°41'18.13"D
20	Saraç	1006	11,2	40°19'29.51"K 35°50'46.39"D
21	Süleymaniye	736	12,2	40°14'09.06"K 35°54'38.01"D
22	Ütük	760	12,2	40°15'12.29"K 36°00'50.76"D

Çizelge 3.1. (Devamı)

23	Yalınyazı	870	11,7	40°08'52.95''K 35°46'22.09''D
24	Yeşilce	1109	10,7	40°12'53.01''K 35°47'20.16''D
25	Yıldıztepe	784	12,2	40°11'17.25''K 35°53'06.02''D

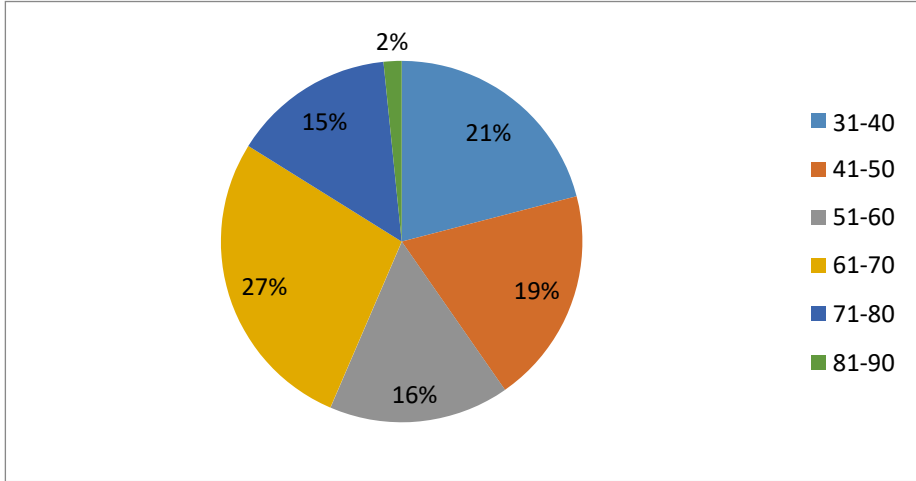
Araştırma bölgesi olan Zile merkez ve 24 köyüne 2021 ve 2022 yıllarında nisan-eylül ayları arasında gidilmiştir. 114 köy içerisinde araştırma bölgeleri seçilirken topografik yapıya, farklı yükseltilere, merkeze yakınlık-uzaklığa ve farklı ilçelerle etkileşim halinde olmasına dikkat edilmiştir. Zile merkez ve merkeze bağlı 24 köyün ortalama yükseltileri 639 m ile 1277 m arasındadır. Ortalama sıcaklık değerleri de iklim verilerine dayalı olarak merkez sıcaklığı baz alınarak entraplasyon yöntemiyle oluşturulmuştur ve 9,7 (°C) ile 12,7 (°C) arasında sıcaklık değerleri görülmektedir. Araştırma alanının en yüksek yerleşimi 1277 m ile Çakırçalı köyü en alçak yeri 639 m ile Süleymaniye köyüdür.

Çizelge 3.2. Araştırma bölgesinde yüz yüze görüşülen kaynak kişiler

No	Yüz yüze görüşülen kişinin adı soyadı	Yaşı	Yaşadığı yer	Cinsiyet	Eğitim durumu	Mesleği
1	Emine Düzgün	68	Yalınyazı	kadın	okur-yazar	ev hanımı
2	Haydar Gürbüz	65	Acıpınar	erkek	ilkokul	Çiftçi
3	Mehmet Ali Şenyurt	77	Acıpınar	erkek	okuma-yazma yok	emekli
4	Sultan Gürbüz	67	Acıpınar	kadın	ilkokul	ev hanımı
5	Murat Yahşi	44	Bayır	erkek	lise	Çiftçi
6	Muammer Olgun	57	Bayır	erkek	ilkokul	Çiftçi
7	Mustafa Olgun	58	Bayır	erkek	ilkokul	Çiftçi
8	Dursun Beker	75	Büyük karayün	erkek	ilkokul	emekli
9	Aziz Kılıç	68	Büyük karayün	erkek	ilkokul	emekli
10	Abbas Akın	68	Büyük karayün	erkek	ilkokul	emekli
11	Nurhan Saper	43	Çakırçalı	kadın	ortaokul	ev hanımı
12	Veysel Saper	41	Çakırçalı	erkek	ortaokul	Çiftçi
13	Hüsne Akgül	42	Çayır	kadın	ilkokul	ev hanımı
14	Senem Akgül	67	Çayır	kadın	okuma-yazma yok	ev hanımı
15	Ilyas Akgül	69	Çayır	erkek	ilkokul	Çiftçi
16	Fatma İnci	76	Emirören	kadın	okuma-yazma yok	ev hanımı
17	Zeynel Erkol	32	Çakırçalı	erkek	ortaokul	Çiftçi
18	Sadık Karaduman	68	Gümtüşkaş	erkek	ortaokul	emekli
19	Sinan Kara	43	Hacılar	erkek	lise	Çiftçi
20	Dursun Saver	74	Hacılar	erkek	okur-yazar	emekli
21	Hasan Matr	65	Karacören	erkek	ilkokul	emekli
22	Gülizar Sayar	75	Karacören	kadın	okuma-yazma yok	emekli
23	Salih Kul	64	Karacören	erkek	ilkokul	emekli
24	Mehmet Bütüner	66	Kervansaray	erkek	ilkokul	emekli
25	Sadık Algül	78	Kervansaray	erkek	ilkokul	Çiftçi
26	Ali Kılıç	79	Küçük kozluca	erkek	ilkokul	emekli

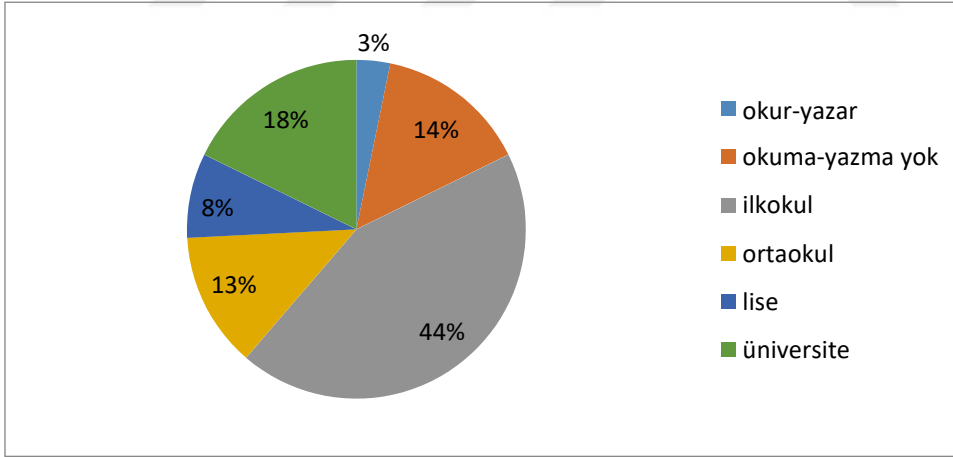
Çizelge 3.2. (Devamı)

27	Zeki Kılıç	64	Küçük kozluca	erkek	ortaokul	Çiftçi
28	Ayten Kılıç	63	Küçük kozluca	kadın	okuma-yazma yok	ev hanımı
29	Sultan Kılıç	59	Büyük karayün	kadın	okuma-yazma yok	ev hanımı
30	Celil Taşdemir	47	Salur	erkek	ilkokul	Çiftçi
31	Gülsüm Taşdemir	45	Salur	kadın	ilkokul	ev hanımı
32	Abiye Susur	66	Salur	kadın	okuma-yazma yok	ev hanımı
33	Sadık Susur	68	Salur	erkek	ilkokul	emekli
34	Serkan Özkaya	44	Ütük	erkek	ilkokul	Çiftçi
35	Sati Altınsoy	67	Ütük	kadın	okuma-yazma yok	ev hanımı
36	Mehmet Ali Arslan	77	Yalinyazı	erkek	ilkokul	Çiftçi
37	Ahmet Harput	88	Yıldıztepe	erkek	ilkokul	emekli
38	Reşit Özkısa	52	Yıldıztepe	erkek	ilkokul	Çiftçi
39	Bekir Apaydın	68	Yıldıztepe	erkek	ilkokul	emekli
40	Haydar Certel	52	Acıpınar	erkek	ilkokul	Esnaf
41	Sati Certel	51	Acıpınar	kadın	ilkokul	ev hanımı
42	Sezgin Avcu	41	Çakırçalı	erkek	Üniversite	Öğretmen
43	Sedat Koçak	38	Merkez	erkek	Üniversite	Çiftçi
44	Didem Koçak	41	Merkez	kadın	Üniversite	ev hanımı
45	Kemal Arslan	36	Yalinyazı	erkek	Üniversite	Çiftçi
46	Mihrinaz Özdemir	43	Merkez	kadın	Üniversite	ev hanımı
47	Ayşegül Sak	40	Merkez	kadın	ilkokul	ev hanımı
48	Barış Sak	40	Merkez	erkek	lise	Esnaf
49	Gülhan Örnek	37	Merkez	kadın	ortaokul	ev hanımı
50	Ayhan Akgül	32	Çayır	erkek	Üniversite	Veteriner
51	Murat Akgül	35	Çayır	erkek	Üniversite	Öğretmen
52	Türkmen Pala	48	Gümüşkaş	kadın	ilkokul	ev hanımı
53	Durmuş Pala	51	Gümüşkaş	erkek	lise	işçi
54	Emre Erkara	26	Emirören	erkek	lise	Çiftçi
55	Yasemin Bayar	40	Büyük karayün	kadın	ortaokul	ev hanımı
56	Melike Özenalp	41	Koçaş	kadın	Üniversite	Memur
57	Bayram Perçin	38	Küçükaköz	erkek	Üniversite	Öğretmen
58	Sati Perçin	71	Küçükaköz	kadın	okuma-yazma yok	ev hanımı
59	Hasan Pekacar	53	Kozdere	erkek	ilkokul	Çiftçi
60	Cennet Kızal	51	Çamdere	kadın	Üniversite	ev hanımı
61	Orhan Teber	35	Yeşilce	erkek	ortaokul	Çiftçi
62	Çağdaş Kaplan	34	Çayıroğlu	erkek	Üniversite	Veteriner

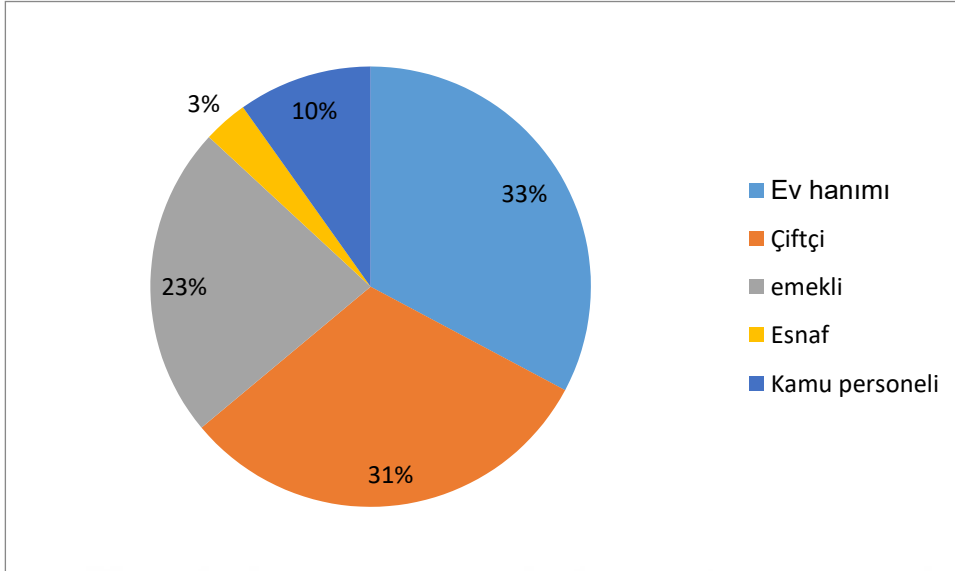
Şekil 3.1. Kaynak kişilerin yaş aralıkları

Pandemi koşulları düşünüldüğünde ve köylerde yaşayan nüfusun çok azalmasından dolayı yaşlı kişilere ulaşmanın daha zor olduğunu söyleyebiliriz. En fazla görüşme yapılan kişi yaş aralığı 61-70 yaş, en az görüşme ise 80 yaş üstünde gerçekleşmiştir. Görüşülen 62 kişiden 22'si % 35,48'i kadın, 40'ı % 64,52' si erkektir. Kadınların yaş ortalaması 54,5 iken erkeklerin yaş ortalaması 55,2'dir

Şekil 3.2. Kaynak kişilerin eğitim durumları

Yine toplam kişi sayısının % 14,5'inin okuma-yazma bilmediği, % 3,2'sinin okur-yazar, % 43,5'inin ilkokul mezunu, % 12,9'unun ortaokul, % 8,06'sının lise, % 17,74'ünün üniversite mezunu olduğu görülmüştür.

Şekil 3.3. Kaynak kişilerin meslek dağılımları

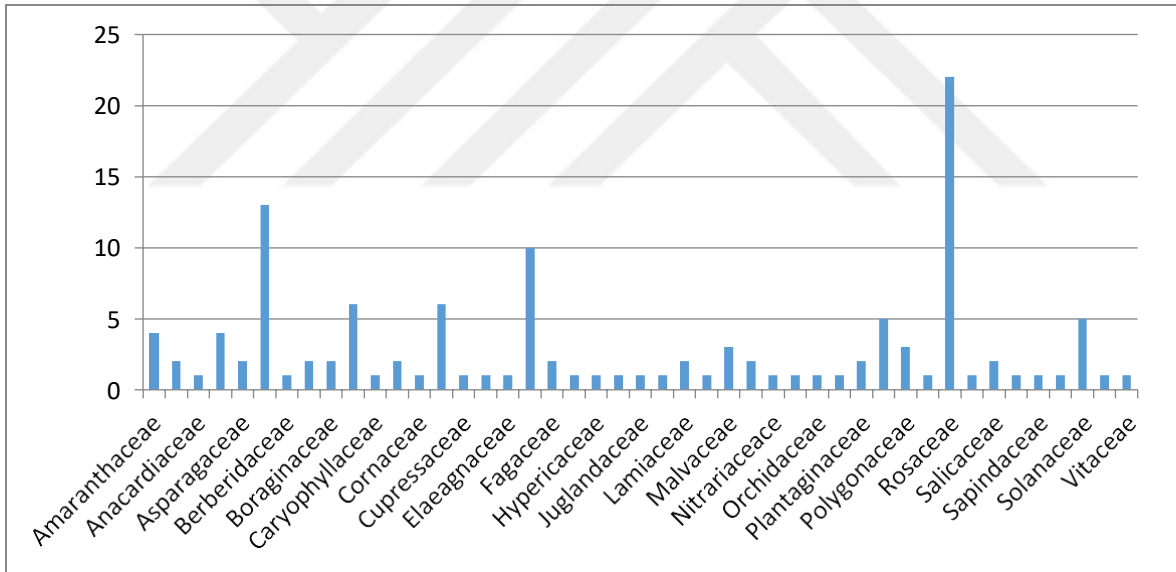
Kadınların % 91'inin ev hanımı % 9'unun ise diğer mesleklerle uğraştığı belirlenmiştir. Erkeklerin ise % 47,5'i çiftçi , % 35'i emekli ve % 17,5'inin diğer mesleklerle uğraştığı tespit edilmiştir.

Çizelge 3.3. Araştırma bölgesinde yayılışı olan bitkilerin familya ve takson sayıları

No	Familyalar	Sayısı			
1	Amaranthaceae	4	24	Juncaceae	1
2	Amaryllidaceae	2	25	Lamiaceae	2
3	Anacardiaceae	1	26	Linaceae	1
4	Apiaceae	4	27	Malvaceae	3
5	Asparagaceae	2	28	Moraceae	2
6	Asteraceae	13	29	Nitrariaceae	1
7	Berberidaceae	1	30	Oleaceae	1
8	Betulaceae	2	31	Orchidaceae	1
9	Boraginaceae	2	32	Pinaceae	1
10	Brassicaceae	6	33	Plantaginaceae	2
11	Caryophyllaceae	1	34	Poaceae	5
12	Cannabaceae	2	35	Polygonaceae	3
13	Cornaceae	1	36	Portulacaceae	1
14	Cucurbitaceae	6	37	Rosaceae	22

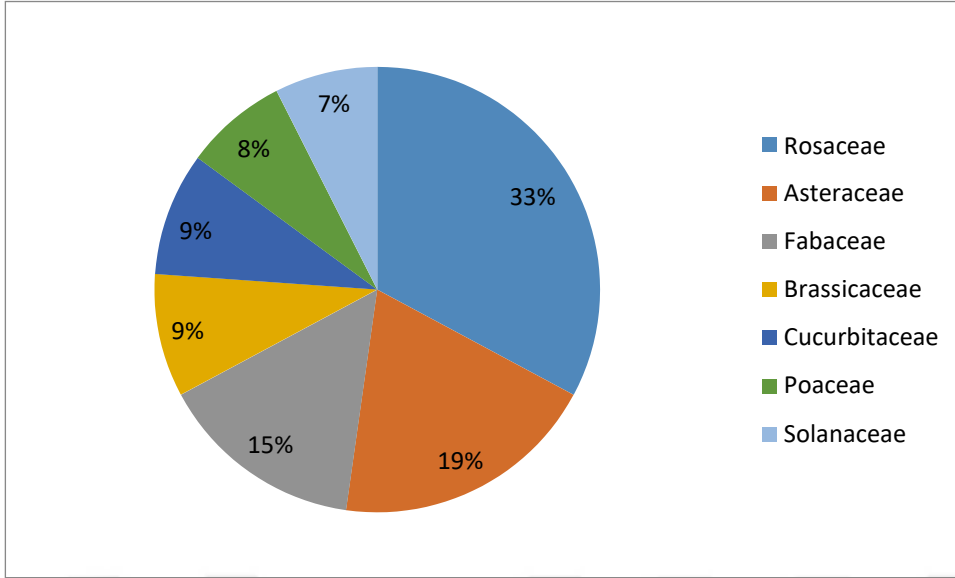
Çizelge 3.3. (Devamı)

15	Cupressaceae	1	38	Rubiaceae	2
16	Euphorbiaceae	1	39	Salicaceae	2
17	Elaeagnaceae	1	40	Santalaceae	1
18	Fabaceae	10	41	Sapindaceae	1
19	Fagaceae	2	42	Scrophulariaceae	1
20	Geraniaceae	1	43	Solanaceae	5
21	Hypericaceae	1	44	Urticaceae	1
22	Iridaceae	1	45	Vitaceae	1
23	Juglandaceae	1			

Şekil 3.4. Araştırma alanında yayılışı olan bitkilerin familya ve takson sayısı grafiği

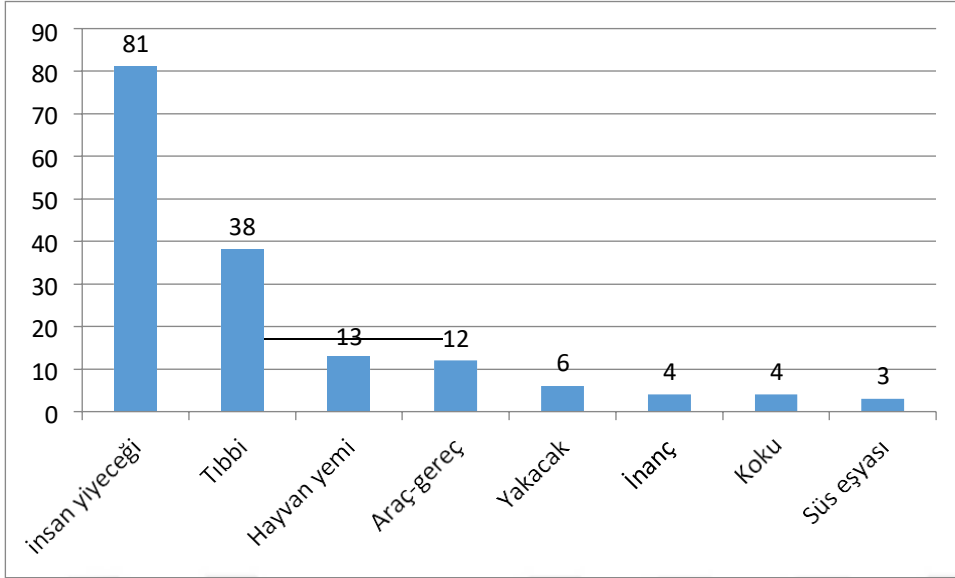
Zile merkez ve 24 köyünde (Çizelge 3.1) yapılan yüz yüze görüşme sonucunda 45 farklı familyaya ait 125 bitki tür ve alttürü tespit edilmiştir. 22 tür % 17,6 ile en fazla Rosaceae familyasına ait bitkiler kullanılmaktadır. Onu 13 tür % 10,4 ile Asteraceae, 10 tür % 8 ile Fabaceae familyaları takip etmektedir. Bitkilerin farklı köylerde benzer amaçlarla kullanıldığı yüz yüze görüşülen kişilerden elde edinilen bilgilerden oluşması, yapılan çalışmanın güvenilirliğini artıran bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 3.5. Araştırma bölgesinde en fazla taksona sahip ilk 7 familya

Çizelge 3.4. Araştırma alanında yayılışı tespit edilen bitkilerin kullanım alanları ve sayıları

Kullanım alanları	sayıları	yüzdesi
İnsan yiyeceği	81	50,31
tıbbi	38	23,60
hayvan yemi	13	8,07
araç-gereç	12	7,45
yakacak	6	3,72
inanç	4	2,48
koku	4	2,48
süs eşyası	3	1,86

Şekil 3.6. Araştırma bölgesinde tespit edilen bitkilerin kullanım alanları

Araştırma bölgesinde tespit edilen 125 bitkinin ayrı ayrı ve ortak kullanım alanlarına bakıldığında en fazla kullanım % 50,31 ile insan yiyeceği, % 23,60 ile tıbbi, % 8,07 hayvan yemi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çizelge 3.5. Zile’de aktarlarda satılan ve halk tarafından en fazla kullanılan bitkiler ve kullanıldığı rahatsızlıklar

No	Bitkinin Türkçe adı	Bitkinin Latince adı	Kullanılan kısmı	Kullanıldığı hastalık ya da faydası
1	Kiraz sapı	<i>Cerasus avium</i>	Sap	Zayıflama
2	Andız otu kökü	<i>Inula helenium</i>	Kök	Üst solunum yolları
3	Ökse otu	<i>Viscum album</i>	Yaprak	Üst solunum yolları
4	Üvez yaprağı	<i>Sorbus domestica</i>	Yaprak	Kaşıntı
5	Sığır kuyruğu otu	<i>Borago officinalis</i>	Yaprak sapı	Ağrı kesici, cilt saç problemleri
6	Şahtere otu	<i>Fumaria officinallis</i>	Gövde	İltihap
7	Yeşil Yulaf Samanı	<i>Avena sativa</i>	Yaprak	Üst solunum yolları
8	Yakı otu	<i>Epilobium angustifolium</i>	Yaprak	Ağrı kesici
9	Tarhun otu	<i>Artemisia dracunculus</i>	Yaprak	İltihap giderici
10	Şerbetçi otu	<i>Humulus lupulus</i>	Yaprak	Kadınlarda göğüs büyültme
11	Yoğurt otu	<i>Galium aparine</i>	Yaprak	Boğaz iltihabı

Çizelge 3.5. (Devamı)

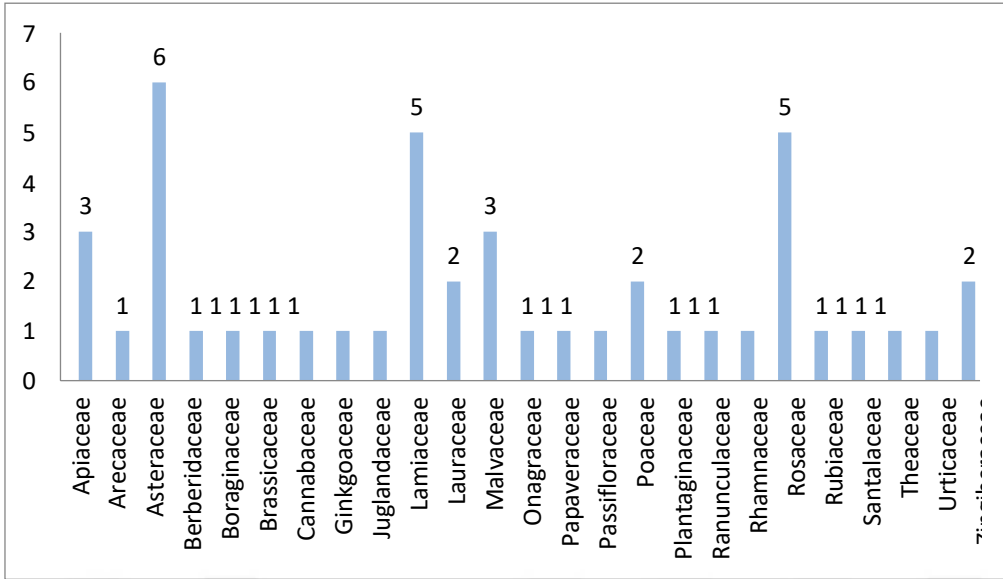
12	Melek otu	<i>Angelica purpurascen</i>	Yaprak, kök	Uyuşturucu
13	Ayrık otu	<i>Agropyrum repens</i>	Gövde	Ağrı kesici, bel fıtığı
14	Ballı baba sarı	<i>Lamium purpureum</i>	Yaprak	Altını ıslatan çocuklarda
15	Azgın teke otu	<i>Epimedium pubigerum</i>	Yaprak	Cinsel performans arttırıcı
16	Cüce palmye otu	<i>Serenoa repens</i>	Yaprak	Yumurta ve sperm oluşumunu artırma
17	Barut ağacı	<i>Frangula dodonei</i>	Kabuk	Yağ yakıcı
18	Ceviz yaprağı	<i>Juglans regia</i>	Yaprak	Öksürük ve ödem atma
19	Enginar yaprağı	<i>Cynara cardunculus</i>	Yaprak	Karaciğer yağlanması
20	Çarkıfelek otu	<i>Passiflora incarnata</i>	Yaprak	Zayıflama
21	Ginko yaprağı	<i>Ginko biloba</i>	Yaprak	Unutkanlık, alzheimer hastaları
22	Ayva yaprağı	<i>Cydonia oblonga</i>	Yaprak	Üst solunum yolları
23	Aslan pençesi	<i>Alchemilla vulgaris</i>	Yaprak	Kadın hastalıkları miyom
24	Yavşan otu	<i>Artemisia vulgaris</i>	Yaprak	Kaşıntı nazar
25	Ekinezya yaprağı	<i>Echinacea purpurea</i>	Yaprak	Enfeksiyon, grip, nezle
26	Çörek otu	<i>Nigella sativa</i>	Tohum	Mide rahatsızlıkları
27	Hardal tohumu	<i>Sinapis arvensis</i>	Tohum	Kas ağrıları
28	Ada çayı	<i>Salvia officinalis</i>	Yaprak, çiçek	Antiseptik, sindirim
29	Anason	<i>Pimpinella anisum</i>	Tohum	Sindirim düzenleyici
30	Biberiye	<i>Rosmarinus officinalis</i>	Yaprak	Ağrı kesici, iltihap giderici
31	Ebe gümeci	<i>Malva sylvestris</i>	Yaprak	Üst solunum yolları
32	İhlamur	<i>Tilia platyphyllos</i>	Yaprak, çiçek	Soğuk algınlığı
33	Hatmi	<i>Althaea officinalis</i>	Yaprak, çiçek	Öksürük ve soğuk algınlığı
34	Isırgan	<i>Urtica dioica</i>	Yaprak	Bağışıklık güçlendirici
35	Kışniş	<i>Coriandrum sativum</i>	Tohum	Bağışıklık güçlendirici, şeker düşürme
36	Zerdeçal	<i>Curcuma longa</i>	Kök	Kalp ve damar rahatsızlıkları

Çizelge 3.5. (Devamı)

37	Zencefil	<i>Zingiber officinalis</i>	Kök	Mide rahatsızlıkları
38	Tarçın	<i>Cinnamomum zeylanicum</i>	Kabuk	Bağışıklık güçlendirici
39	Yeşil çay	<i>Camellia sinensis</i>	Yaprak	Zayıflama
40	Deve diken tohumu	<i>Silybum marianum</i>	Tohum	Karaciğer
41	Zahter (Dağ kekiği)	<i>Thymus leucotrichus</i>	Yaprak	Üst solunum yolları
42	Papatya	<i>Matricaria chamomilla</i>	Çiçek, yaprak	Bel ve baş ağrısı
43	Alıç çiçeği	<i>Crataegus orientalis</i>	Çiçek	Kalp ve damar rahatsızlıkları
44	Melisa otu	<i>Melissa officinalis</i>	Yaprak	Sakinleştirici
45	Defne yaprağı	<i>Laurus nobilis</i>	Yaprak	Bağışıklık güçlendirici

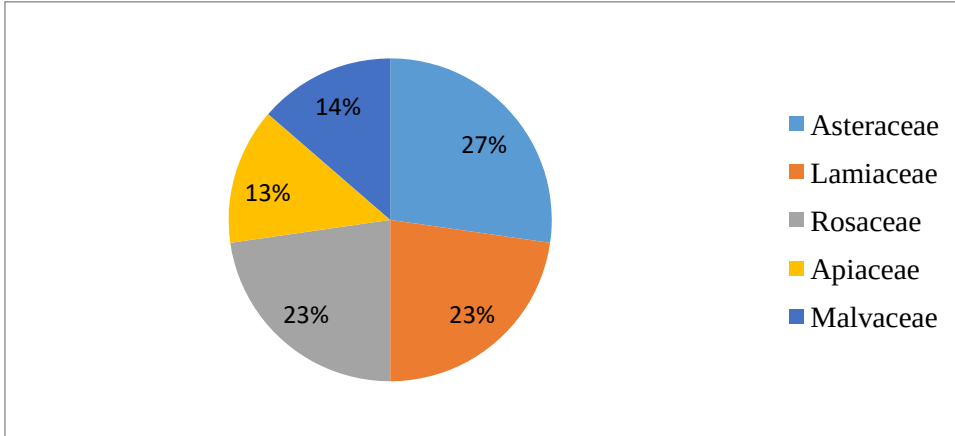
Çizelge 3.6. Aktarlarda satılan ve halk tarafından en fazla kullanılan bitkilerin alfabetik sıraya göre familya ve takson sayıları

No	Familyalar	Sayısı	No	Familyalar	Sayısı
1	Apiaceae	3	13	Onagraceae	1
2	Arecaceae	1	14	Papaveraceae	1
3	Asteraceae	6	15	Passifloraceae	1
4	Berberidaceae	1	16	Poaceae	2
5	Boraginaceae	1	17	Plantaginaceae	1
6	Brassicaceae	1	18	Ranunculaceae	1
7	Cannabaceae	1	19	Rhamnaceae	1
8	Ginkgoaceae	1	20	Rosaceae	5
9	Juglandaceae	1	21	Rubiaceae	1
10	Lamiaceae	5	22	Santalaceae	1
11	Lauraceae	2	23	Theaceae	1
12	Malvaceae	3	24	Urticaceae	1
			25	Zingiberaceae	2

Şekil 3.7. Aktarlarda satılan ve halk tarafından en fazla kullanılan bitkilerin familya ve takson sayıları grafiği

Aktarlarda satılan, halk tarafından en fazla bilinen ve kullanılan bitkilere baktığımızda sırasıyla Asteraceae, Lamiaceae, Rosaceae, Apiaceae ve Malvaceae familyalarına ait olduklarını görmekteyiz. En fazla kullanılan 45 bitki türünün 28 tanesinin yörede yayılışı vardır. 11 tanesinin yöre dışında yayılışı olan, 6 tanesi ise Türkiye’de yayılışı olmayan ithal bitki türleridir.

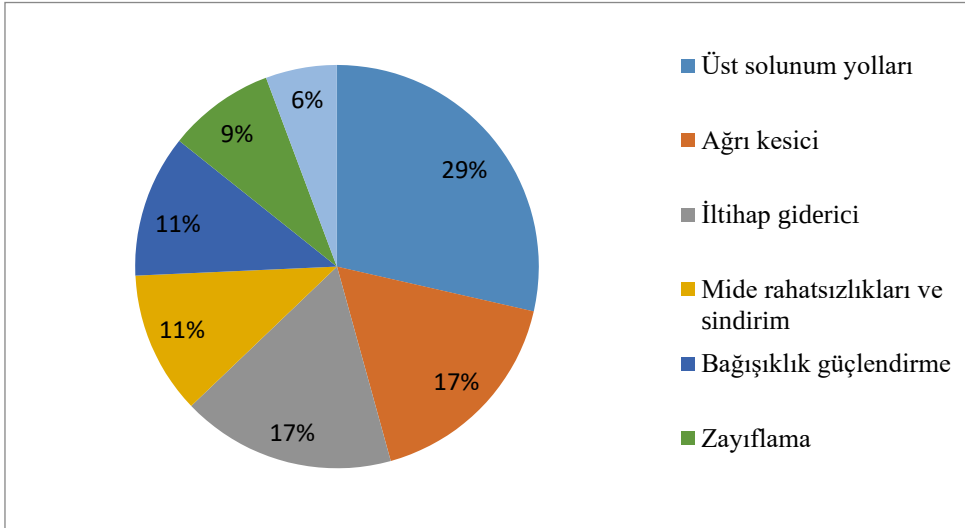

Şekil 3.8. Aktarlarda satılan ve halk tarafından en fazla kullanılan ilk 5 familya ve takson sayıları

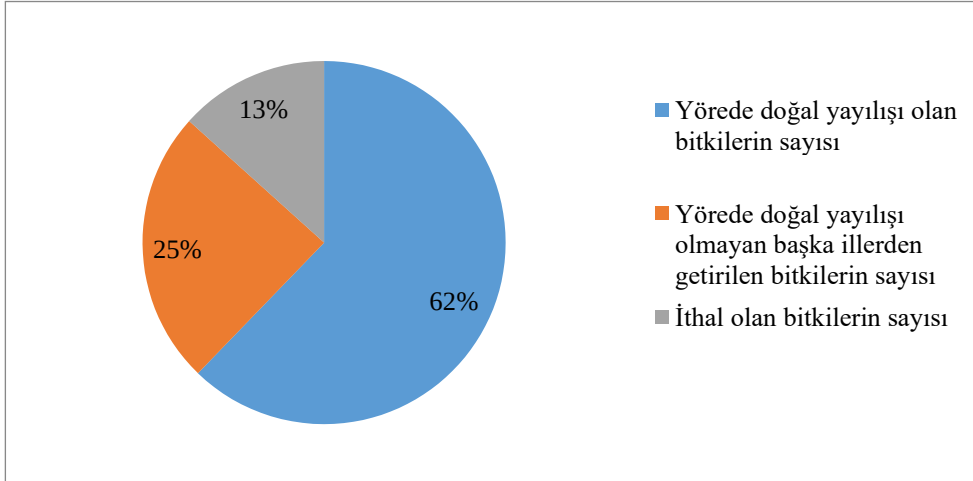
Çizelge 3.7. Aktarlarda satılan bitkilerin en fazla kullanıldığı rahatsızlıklar

Aktarlardaki bitkilerin en fazla kullanıldığı hastalıklar	Sayısı	Aktarlardaki bitkilerin en fazla kullanıldığı hastalıklar	Sayısı
Üst solunum yolları	10	Mide rahatsızlıkları ve sindirim	4
Ağrı kesici	6	Bağıışıklık güçlendirme	4
İltihap giderici	6	Zayıflama	3
		Kalp ve damar rahatsızlıkları	2

Yörede yaşayan vatandaşlar aktarlardan aldıkları bitkileri en fazla üst solunum yolları şikayetleri için en az ise zayıflama ve kalp damar rahatsızlıkları için kullanmaktadır. Aktarlarda en fazla tercih edilen bitkilerden 12 tanesinin (Kiraz sapı, Ökse otu, Üvez yaprağı, Yeşil Yulaf, Yoğurt otu, Ayrik otu, Ceviz yaprağı, Ayva yaprağı, Ebe gümeci, Ihlamur, Isırgan ve Alıç çiçeği) yine yöre halkı tarafından benzer amaçlarla kullanıldığı tespit edilmiştir.

Şekil 3.9. Aktarlarda satılan bitkilerin en fazla kullanıldığı rahatsızlıkların grafiği

Şekil 3.10. Aktarlardan en fazla satın alınan bitkilerin araştırma alanı içinde ve dışındaki yayılışlarının oranları

Aktarlarda satılan ve en fazla tercih edilen bitkilerin büyük çoğunluğu (%62) yine yörede yayılışı olan halkın aşına olduğu, bildiği tanıdığı bitkilerden oluşmaktadır.

3.1. Araştırma Alanında Yayılışı Olan Bitkilerin Familyalarına Göre Alfabetik Sıralamasının Tür, Alttür ve Etnobotanik Özellikleri Bakımından Listesi

1. Amaranthaceae

1.1 *Chenopodium album* subsp. *Albüm*

Türkçe adı : Ak sirken

Yöresel adı : Sirken

Kullanılan kısmı : Yaprak

Elementi :

Hayat formu : Hemikriptofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Kavrularak yemeği yapılır.

*1.2 *Spinacia oleracea* L.

Türkçe adı : Ispanak

Yöresel adı : Ispanak

Kullanılan kısmı : Yaprak

Elementi :

Hayat formu : Hemikriptofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Haşlanarak ya da yemeklerin içinde gıda olarak tüketilir.

***1.3 *Beta vulgaris* L.**

Türkçe adı : Pancar

Yöresel adı : Pezük, pancar

Kullanılan kısmı : Meyve, yaprak

Elementi :

Hayat formu : Hemikriptofit

Bulunduğu yerleşim : 10,14,18,19,23,25

Etnobotanik özelliği : Gıda olarak tüketilir yaprakları da hayvan yemi olarak kullanılır.

Tarımı yapılarak gelir elde edilir.

1.4 *Amaranthus hybridus* L.

Türkçe adı : Melez mancar

Yöresel adı : Kızılacak

Kullanılan kısmı : Gövde, yaprak

Elementi :

Hayat formu : Hemikriptofit

Bulunduğu yerleşim : 2,3,6,8,10,12,22,25

Etnobotanik özelliği : Kavrularak yemeği yapılır.

2. Amaryllidaceae

***2.1 *Allium sativum* L.**

Türkçe adı : Sarımsak

Yöresel adı : Sarımsak

Kullanılan kısmı : Tohum, yaprak

Elementi :

Hayat formu : Geofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Gıda olarak tüketilir ve diş ağrısı için kullanılır.

*2.2 *Allium cepa* L.

Türkçe adı : Soğan

Yöresel adı : Soğan

Kullanılan kısmı : Meyve, gövde

Elementi :

Hayat formu : Geofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Gıda olarak tüketilir ve iltihap giderici olarak da kullanılır.

3. Anacardiaceae

3.1 *Pistacia atlantica* Desf.

Türkçe adı : Sakızlık

Yöresel adı : Sakızlık

Kullanılan kısmı : Gövde, dal

Elementi :

Hayat formu : Fanerofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Dal ve gövdeden akan reçineden sakız elde edilir.

4. Apiaceae

*4.1 *Anethum graveolens* L.

Türkçe adı : Dere otu

Yöresel adı : Dere otu

Kullanılan kısmı : Gövde, yaprak

Elementi :

Hayat formu : Hemikriptofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Gıda olarak tüketilir.

4.2 *Eryngium campestre* L.

Türkçe adı : Kırsenet

Yöresel adı : Şeker Dikeni

Kullanılan kısmı : Kök

Elementi :

Hayat formu : Hemikriptofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Kökleri ezilip merhem kıvamına getirilip şişlikler ve böcek ısırtıklarına karşı bacaklara sürülür.

4.3 *Daucus carota* L.

Türkçe adı : Yabani havuç

Yöresel adı : Havuç

Kullanılan kısmı : Kök

Elementi :

Hayat formu : Hemikriptofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır

Etnobotanik özelliği : Gıda olarak tüketilir

*4.4 *Petroselinum crispum* (Mill.) A.W.Hill

Türkçe adı : Maydonoz

Yöresel adı : Maydonoz

Kullanılan kısmı : Gövde, yaprak

Elementi :

Hayat formu : Hemikriptofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Gıda olarak tüketilir ve içme suyunun içinde bekletilip su içilerek vücuttaki ödemleri atmak için de kullanılır.

5. Asparagaceae

5.1 *Asparagus officinalis* L.

Türkçe adı : Kuşkonmaz

Yöresel adı : Merolca, Menevjer

Kullanılan kısmı : Gövde
 Elementi :
 Hayat formu : Hemikriptofit
 Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır
 Etnobotanik özelliği : Yaşken toplanır kavrularak ya da yemeklere katılarak tüketilir.

5.2 *Ornithogalum wiedemannii* Boiss.

Türkçe adı : Engin yıldız
 Yöresel adı : Fildirik
 Kullanılan kısmı : Gövde, yaprak
 Elementi :
 Hayat formu : Geofit
 Bulunduğu yerleşim : 11
 Etnobotanik özelliği : Yaş olarak kavrulup yemeği yapılır yada dondurularak saklanır.

6. Asteraceae

6.1 *Lactuca serriola* L.

Türkçe adı : Eşek helvası
 Yöresel adı : Sütleğen
 Kullanılan kısmı : Yaprak, gövde
 Elementi : Avrupa-Sibirya
 Hayat formu : Hemikriptofit
 Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.
 Etnobotanik özelliği : Cıvcıvlara yem olarak kullanılır.

6.2 *Cichorium intybus* L.

Türkçe adı : Hindiba
 Yöresel adı : Çıtlık otu
 Kullanılan kısmı : Kök
 Elementi :
 Hayat formu : Hemikriptofit
 Bulunduğu yerleşim : 1, 9, 11, 12, 20, 23
 Etnobotanik özelliği : Kökü sakız olarak kullanılır.

***6.3 *Helianthus tuberosus* L.**

Türkçe adı : Yer elması
 Yöresel adı : Yer elması
 Kullanılan kısmı : Kök
 Elementi :
 Hayat formu : Geofit
 Bulunduğu yerleşim : 12
 Etnobotanik özelliği : Tarımı yapılır gıda olarak kullanılır.

***6.4 *Helianthus annuus* L.**

Türkçe adı : Ay çiçeği
 Yöresel adı : Ay çiçeği
 Kullanılan kısmı : Gövde, tohum
 Elementi :
 Hayat formu : Hemikriptofit
 Bulunduğu yerleşim : 3,8,10,13,14,18,19,21,23,25
 Etnobotanik özelliği : Tohumundan yağ elde edilir ve kurutulup çekirdek olarak tüketilir.
 Gövdesine körek denir ve yakacak olarak kullanılır.

6.5 *Inula montbretiana* DC.

Türkçe adı : Andız otu
 Yöresel adı : Kök çayı
 Kullanılan kısmı : Yaprak
 Elementi : İran-Turan
 Hayat formu : Hemikriptofit
 Bulunduğu yerleşim : 25
 Etnobotanik özelliği : Sıcak suda bekletilip çay olarak tüketildiğinde baş ağrılarına iyi gelir.

6.6 *Achillea biebersteinii* Afan.

Türkçe adı : Sarı civanperçemi
 Yöresel adı : Tekke çiçeği
 Kullanılan kısmı : Çiçek
 Elementi :

Hayat formu : Hemikriptofit

Bulunduğu yerleşim : 11

Etnobotanik özelliği : Şeker hastaları çiçeğini kurutup çayını içer.

6.7 *Tragopogon dubius* Scop.

Türkçe adı : At yemliği

Yöresel adı : Yemlik

Kullanılan kısmı : Gövde, yaprak

Elementi :

Hayat formu : Hemikriptofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Gıda olarak tüketilir.

6.8 *Cirsium arvense* (L.) Scop.

Türkçe adı : Köygöçüren

Yöresel adı : Köygöçüren

Kullanılan kısmı : Tohum

Elementi :

Hayat formu : Hemikriptofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Karaciğer rahatsızlığı olanlar tohumunu kullanırlar.

6.9 *Reichardia dichotoma* (Vahl) Freyn

Türkçe adı : Kara sakız

Yöresel adı : Kara sakız

Kullanılan kısmı : Kök

Elementi : İran-Turan

Hayat formu : Hemikriptofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır

Etnobotanik özelliği : Yakı olarak kullanılır.

6.10 *Carduus pycnocephalus* L.

Türkçe adı : Soymaç
 Yöresel adı : Eşek diken
 Kullanılan kısmı : Gövde
 Elementi :
 Hayat formu : Hemikriptofit
 Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır
 Etnobotanik özelliği : Gövdesi soyularak gıda olarak tüketilir.

6.11 *Carduus nutans* L.

Türkçe adı : Eşek diken
 Yöresel adı : Eşek diken
 Kullanılan kısmı : Tohum
 Elementi :
 Hayat formu : Hemikriptofit
 Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.
 Etnobotanik özelliği : Karaciğer rahatsızlığı olanlar tohumunu kullanırlar.

6.12 *Scorzonera cana* var. *cana*

Türkçe adı : Teke sakalı
 Yöresel adı : Tekelcen
 Kullanılan kısmı : Yaprak, gövde
 Elementi :
 Hayat formu : Hemikriptofit
 Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır
 Etnobotanik özelliği : Kavrularak pişirilir gıda olarak tüketilir.

6.13 *Taraxacum butleri* Soest

Türkçe adı : Kara hindiba
 Yöresel adı : Kara hindiba
 Kullanılan kısmı : Yaprak
 Elementi :
 Hayat formu : Hemikriptofit
 Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Salata yapımında kullanılır.

7. Berberidaceae

7.1 *Berberis vulgaris* L.

Türkçe adı : Kızıl karamuk

Yöresel adı : Karamuk

Kullanılan kısmı : Meyve, yaprak

Elementi :

Hayat formu : Kamefit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Yaş şekilde gıda olarak tüketilir.

8. Betulaceae

8.1 *Carpinus betulus* L.

Türkçe adı : Gürgen

Yöresel adı : Gürgen

Kullanılan kısmı : Gövde

Elementi :

Hayat formu : Fanerofit

Bulunduğu yerleşim : 6,7,11,12

Etnobotanik özelliği : Tarım aletleri ve kazma, kürek, tırpan gibi aletlerin sapı için kullanılır.

*8.2 *Corylus avellana* L.

Türkçe adı : Fındık

Yöresel adı : Fındık

Kullanılan kısmı : Meyve

Elementi :

Hayat formu : Fanerofit

Bulunduğu yerleşim : 2,6,11,12,15,17,24

Etnobotanik özelliği : Kabuğu kırılarak meyvesi kuruyemiş olarak tüketilir.

9. Boraginaceae

9.1 *Echium italicum* L.

Türkçe adı : Kurt kuyruğu
 Yöresel adı : Pisik kuyruğu
 Kullanılan kısmı : Gövde, yaprak
 Elementi : Akdeniz
 Hayat formu : Hemikriptofit
 Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.
 Etnobotanik özelliği : Yaralara merhem yapılarak kullanılır.

9.2 *Alkanna orientalis* (L.) Boiss.

Türkçe adı : Sarı somruk
 Yöresel adı : Havacıva otu
 Kullanılan kısmı : Gövde, yaprak
 Elementi :
 Hayat formu : Hemikriptofit
 Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.
 Etnobotanik özelliği : Yaraların üzerine uygulanarak iyileşmesi sağlanır.

10. Brassicaceae

10.1 *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medik.

Türkçe adı : Çoban çantası
 Yöresel adı : Kuş ekmeği
 Yöresel adı : Yol açan
 Kullanılan kısmı : Gövde, yaprak
 Elementi :
 Hayat formu : Terofit
 Bulunduğu yerleşim : 11,23
 Etnobotanik özelliği : Kavrulurak gıda olarak tüketilir.

***10.2 *Brassica oleracea* L.**

Türkçe adı : Lahana
 Yöresel adı : Kelem
 Kullanılan kısmı : Yaprak
 Elementi :
 Hayat formu : Hemikriptofit
 Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır
 Etnobotanik özelliği : Yaprakları pişirilerek gıda olarak tüketilir.

10.3 *Brassica nigra* (L.) W.D.J.Koch

Türkçe adı : Kara hardal
 Yöresel adı : Kara hardal
 Kullanılan kısmı : Tohum, yaprak
 Elementi :
 Hayat formu : Hemikriptofit
 Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.
 Etnobotanik özelliği : Baharat olarak tüketilmektedir.

***10.4 *Eruca vesicaria* (L.) Cav.**

Türkçe adı : Roka
 Yöresel adı : Roka
 Kullanılan kısmı : Gövde, yaprak
 Elementi :
 Hayat formu : Hemikriptofit
 Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.
 Etnobotanik özelliği : Gıda olarak tüketilir ve şeker düşürücü olarak da kullanılır.

10.5 *Fibigia clypeata* (L.) Medik.

Türkçe adı : Sikke otu
 Yöresel adı : Süs otu
 Kullanılan kısmı : Gövde, yaprak
 Elementi :
 Hayat formu : Hemikriptofit
 Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Kurduğunda yaprakları boyanarak vazolarda süs bitkisi olarak kullanılır.

***10.6 *Raphanus sativus* L.**

Türkçe adı : Turp

Yöresel adı : Turp

Kullanılan kısmı : Kök

Elementi :

Hayat formu : Geofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır

Etnobotanik özelliği : Gıda olarak tüketilir.

11. Cannabaceae

11.1 *Celtis australis subsp. australis*

Türkçe adı : Çitlenbik

Yöresel adı : Davun ağacı

Kullanılan kısmı : Dal

Elementi : Akdeniz

Hayat formu : Fanerofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Çeşitli tarım aletleri yapımında kullanılır. Dallar küçük küçük kesilip ipe dizilerek nazara karşı hayvanların boynuna ya da kafalarına asılır.

12. Caryophyllaceae

12.1 *Stellaria media* (L.) Vill.

Türkçe adı : Kuş otu

Yöresel adı : Kuşkuş otu

Kullanılan kısmı : Yaprak, çiçek

Elementi :

Hayat formu : Hemikriptofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Yaşken kavrularak yemeği yapılır.

13. Cornaceae

13.1 *Cornus mas* L.

Türkçe adı : Kızılcık
 Yöresel adı : Zuval, kızılcık
 Kullanılan kısmı : Meyve
 Elementi : Avrupa-Sibirya
 Hayat formu : Fanerofit
 Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.
 Etnobotanik özelliği : Turşusu, reçeli yapılarak gıda olarak tüketilir.

14. Cucurbitaceae

*14.1 *Citrullus lanatus* (Thunb.) Matsum. & Nakai

Türkçe adı : Karpuz
 Yöresel adı : Karpuz
 Kullanılan kısmı : Meyve
 Elementi :
 Hayat formu : Hemikriptofit
 Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.
 Etnobotanik özelliği : Gıda olarak tüketilir.

*14.2 *Lagenaria siceraria* (Molina) Standl.

Türkçe adı : Uzun kabak
 Yöresel adı : Su kabağı, süs kabağı
 Kullanılan kısmı : Meyve
 Elementi :
 Hayat formu : Hemikriptofit
 Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.
 Etnobotanik özelliği : Tuzluk, baharatlık ve süs eşyası olarak kullanılır.

***14.3 *Cucumis melo* L.**

Türkçe adı : Kavun
 Yöresel adı : Kavun
 Kullanılan kısmı : Meyve
 Elementi :
 Hayat formu : Hemikriptofit
 Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.
 Etnobotanik özelliği : Gıda olarak tüketilir.

***14.4 *Cucumis sativus* L.**

Türkçe adı : Hıyar
 Yöresel adı : Hıyar
 Kullanılan kısmı : Meyve
 Elementi :
 Hayat formu : Hemikriptofit
 Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.
 Etnobotanik özelliği : Gıda olarak tüketilir ve turşusuda yapılır.

***14.5 *Cucurbita moschata* Duchesne**

Türkçe adı : Bal kabağı
 Yöresel adı : Bal kabağı
 Kullanılan kısmı : Meyve
 Elementi :
 Hayat formu : Hemikriptofit
 Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.
 Etnobotanik özelliği : Gıda olarak tüketilir ve içi oyularak süs eşyaları da yapılır.

14.6 *Ecballium elaterium* (L.) A.Rich.

Türkçe adı : Eşek hıyarı
 Yöresel adı : Patlangaç
 Kullanılan kısmı : Meyve
 Elementi : Akdeniz
 Hayat formu : Hemikriptofit
 Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Meyvesi, burun deliklerine sıkıldığında çıkan sıvı sinüzit tedavisinde kullanılır.

15. Cupressaceae

15.1 *Juniperus excelsa* M.Bieb

Türkçe adı : Boz ardıç

Yöresel adı : Pür, ardıç

Kullanılan kısmı : Tohum, gövde

Elementi :

Hayat formu : Fanerofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Tohumu ezilip zeytinyağı ile karıştırılarak bel ağrısı için kullanılır.

Çeşitli alet yapımı ve evlerde inşaat malzemesi, yakacak olarak da kullanılır.

16. Euphorbiaceae

16.1 *Euphorbia rigida* M. Bieb.

Türkçe adı : Sütleğen

Yöresel adı : Sütleğen

Kullanılan kısmı : Gövde

Elementi : Akdeniz

Hayat formu : Hemikriptofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Gövde kesildiğinde akan süt salgısı hayvanlarda oluşan yaralara sürülerek hızlı iyileşmesi sağlanır.

17. Elaeagnaceae

*17.1 *Elaeagnus angustifolia* L.

Türkçe adı : İğde

Yöresel adı : İğde

Kullanılan kısmı : Meyve, çiçek

Elementi :

Hayat formu : Fanerofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Meyvesi gıda olarak tüketilirken çiçekleri güzel kokusu için evlere asılır.

18. Fabaceae

*18.1 *Medicago sativa* L.

Türkçe adı : Kara yonca

Yöresel adı : Yonca

Kullanılan kısmı : Yaprak, gövde

Elementi :

Hayat formu : Terofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Hayvan yemi olarak yaş ve kuru halde kullanılır.

*18.2 *Vicia sativa* L.

Türkçe adı : Fiğ

Yöresel adı : Fiğ

Kullanılan kısmı : Tamamı

Elementi :

Hayat formu : Hemikriptofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Tohumu yaş ve kuru halde hayvan yemi olarak kullanır. Diğer kısımları da öğütülüp saman haline getirilerek hayvanlara yedirilir.

*18.3 *Onobrychis viciifolia* Scop.

Türkçe adı : Korunga

Yöresel adı : Korunga

Kullanılan kısmı : Yaprak, gövde

Elementi :

Hayat formu : Hemikriptofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Hayvan yemi olarak yaş ve kuru tüketilir.

18.4 *Astragalus tokatensis* Fisch.

Türkçe adı : Tokat geveni

Yöresel adı : Geven

Kullanılan kısmı : Kök

Elementi : İran-Turan

Hayat formu : Kamefit

Bulunduğu yerleşim : 1,2,9,11,12

Etnobotanik özelliği : Kökü çizilip yağı alınarak gıda olarak kullanılır. Ayrıca yine kökü hayvanlara yedirilir.

18.5 *Astragalus microcephalus* Willd.

Türkçe adı : Anadolu kitresi

Yöresel adı : Geven

Kullanılan kısmı : Kök

Elementi : İran-Turan

Hayat formu : Kamefit

Bulunduğu yerleşim : 2,3,6,8,10,12,14,18,19,21,23,25

Etnobotanik özelliği : Kökü çizilip yağı alınarak gıda olarak kullanılır. Ayrıca yine kökü hayvanlara yedirilir.

*18.6 *Lens ervoides* (Brign.) Grande

Türkçe adı : İnce mercimek

Yöresel adı : Yeşil mercimek

Kullanılan kısmı : Tohum, yaprak, gövde

Elementi : Akdeniz

Hayat formu : Terofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Tohumu insan yiyeceği, yaprak ve gövdesi hayvan yiyeceği olarak kullanılır.

*18.7 *Cicer arietinum* L.

Türkçe adı : Nohut

Yöresel adı : Nohut

Kullanılan kısmı : Tohum, yaprak, gövde

Elementi :

Hayat formu : Terofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Tohumu insan yiyeceği olarak kullanılır. Yaprak ve gövdesi saman yapılarak hayvanlara yedirilir.

18.8 *Spartium junceum* L.

Türkçe adı : Katır tırnağı

Yöresel adı : Katır tırnağı

Kullanılan kısmı : Gövde

Elementi : Akdeniz

Hayat formu : Kamefit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Gövdesi kaynatılıp soğutularak macun haline getirilir ve iltihap giderici olarak bacağına sürülür.

18.9 *Vicia monantha* Retz.

Türkçe adı : Cılban

Yöresel adı : Yazı baklası

Kullanılan kısmı : Meyve

Elementi :

Hayat formu : Terofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Yeşilken taneli olan meyveleri gıda olarak tüketilir.

***18.10 *Phaseolus vulgaris* L.**

Türkçe adı : Fasulye

Yöresel adı : Fasulye

Kullanılan kısmı : Tohum

Elementi :

Hayat formu : Terofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır

Etnobotanik özelliği : Yaş ya da kuru gıda olarak tüketilir.

19. Fagaceae

19.1 *Quercus pubescens* Willd.

Türkçe adı : Tüylü meşe

Yöresel adı : Pelit,meşe

Kullanılan kısmı : Gövde

Elementi :

Hayat formu : Fanerofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Çeşitli alet yapımında ve yakacak olarak kullanılır.

19.2 *Quercus infectoria* Oliv.

Türkçe adı : Mazı meşesi

Yöresel adı : Pelit, meşe

Kullanılan kısmı : Gövde

Elementi :

Hayat formu : Fanerofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Çeşitli alet yapımında ve yakacak olarak kullanılır.

20. Geraniaceae

20.1 *Erodium ciconium* (L.) L Her.

Türkçe adı : Koca karı iğnesi

Yöresel adı : İğnelik

Kullanılan kısmı : Meyve

Elementi : Akdeniz

Hayat formu : Hemikriptofit

Bulunduğu yerleşim : 18

Etnobotanik özelliği : Meyvesi kurutulup iğne olarak kullanılır.

21. Hypericaceae

21.1 *Hypericum perforatum* L.

- Türkçe adı : Kantaron
 Yöresel adı : Sarı kantaron
 Kullanılan kısmı : Yaprak
 Elementi :
 Hayat formu : Hemikriptofit
 Bulunduğu yerleşim : 11,15,21,25
 Etnobotanik özelliği : Yaprakları yaraların iyileşmesi için kullanılmaktadır.

22. Iridaceae

22.1 *Crocus ancyrensis* (Herb.) Maw.

- Türkçe adı : Ankara çiğdemi
 Yöresel adı : Çiğdem
 Kullanılan kısmı : Tamamı
 Elementi : İran-Turan
 Hayat formu : Geofit
 Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.
 Etnobotanik özelliği : Yaş olarak kökü yenilir. Ayrıca baharın gelişinin habercisi olarak geleneksel törenlerde kullanılır.

23. Juglandaceae

*23.1 *Juglans regia* L.

- Türkçe adı : Ceviz
 Yöresel adı : Ceviz
 Kullanılan kısmı : Meyve
 Elementi :
 Hayat formu : Fanerofit
 Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.
 Etnobotanik özelliği : Meyvesi gıda olarak yaş ve kuru tüketilir. Ticari olarak da üretimi yapılır.

24. Juncaceae

24.1 *Juncus inflexus* L.

Türkçe adı : Sazak
 Yöresel adı : Hasır otu
 Kullanılan kısmı : Gövde
 Elementi :
 Hayat formu : Hemikriptofit
 Bulunduğu yerleşim : 18
 Etnobotanik özelliği : Hasır yapımında kullanılır.

25. Lamiaceae

*25.1 *Mentha x piperita* L.

Türkçe adı : Nane
 Yöresel adı : Nane
 Kullanılan kısmı : Yaprak
 Elementi :
 Hayat formu : Hemikriptofit
 Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.
 Etnobotanik özelliği : Baharat olarak kullanılır.

25.2 *Thymus leucotrichus* Hal. subsp. *leucotrichus*

Türkçe adı : Dağ kekiği
 Yöresel adı : Kekik
 Kullanılan kısmı : Yaprak, gövde
 Elementi :
 Hayat formu : Hemikriptofit
 Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.
 Etnobotanik özelliği : Çayı yapılır ve baharat olarak tüketilir.

26. Linaceae

26.1 *Linum bienne* Mill.

Türkçe adı : Deli keten

Yöresel adı : Zeyrek

Kullanılan kısmı : Tohum

Elementi :

Hayat formu : Hemikriptofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Tohumu ezilerek merhem haline getirilir. Yaralara sürülür.

27. Malvaceae

27.1 *Malva neglecta* Wallr.

Türkçe adı : Çoban çöreği

Yöresel adı : Kömeç , ebe kömeci

Kullanılan kısmı : Yaprak, gövde, kök

Elementi :

Hayat formu : Hemikriptofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Gıda olarak tüketilir ve ezilerek dizlere sarılır ağrı için ayrıca bel ağrıları içinde kaynatılarak çay şeklinde tüketilir.

*27.2 *Abelmoschus esculentus* (L.) Moench

Türkçe adı : Bamya

Yöresel adı : Bamya

Kullanılan kısmı : Meyve

Elementi :

Hayat formu : Hemikriptofit

Bulunduğu yerleşim : 2,10,25

Etnobotanik özelliği : Gıda olarak tüketilir ve sabah açken meyvesi 3-5 adet yutularak eklem sıvısına iyi geldiği düşünülür.

***27.3 *Tilia cordata* Mill.**

Türkçe adı : Kış ıhlamuru
 Yöresel adı : Ihlamur
 Kullanılan kısmı : Yaprak, gövde
 Elementi :
 Hayat formu : Fanerofit

Bulunduğu yerleşim : 8,10,18,21,22

Etnobotanik özelliği : Sıcak suyun içinde bekletilerek çayı yapılır, soğuk algınlığına karşı içilir.

28. Moraceae

***28.1 *Morus nigra* L.**

Türkçe adı : Kara dut
 Yöresel adı : Kara dut
 Kullanılan kısmı : Meyve
 Elementi :
 Hayat formu : Fanerofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Gıda olarak tüketilir ve pekmezi yapılır.

***28.2 *Morus alba* L.**

Türkçe adı : Ak dut
 Yöresel adı : Beyaz dut
 Kullanılan kısmı : Meyve
 Elementi :
 Hayat formu : Fanerofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Gıda olarak tüketilir ve pekmezi yapılır.

29. Nitrariaceae

29.1 *Peganum harmala* L.

- Türkçe adı : Üzerlik
 Yöresel adı : Üzerlik
 Kullanılan kısmı : Tohum, yaprak, gövde
 Elementi :
 Hayat formu : Hemikriptofit
 Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.
 Etnobotanik özelliği : Nazar için közde yakılarak dumanından faydalanılır.

30. Oleaceae

30.1 *Syringia vulgaris* Mill.

- Türkçe adı : Zerkelak
 Yöresel adı : Zerkelak
 Kullanılan kısmı : Yaprak, gövde
 Elementi :
 Hayat formu : Kamefit
 Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.
 Etnobotanik özelliği : Güzel kokusundan dolayı evlerde süs olarak kullanılır.

31. Orchidaceae

31.1 *Cephalanthera longifolia* (L.) Fritsc

- Türkçe adı : Kuğu salebi
 Yöresel adı : Salep
 Kullanılan kısmı : Kök
 Elementi :
 Hayat formu : Geofit
 Bulunduğu yerleşim : 25
 Etnobotanik özelliği : Kökü kurutulup toz haline getirilerek sıcak suyun içinde tüketilir.

32. Pinaceae

32.1 *Pinus nigra* J.F.Arnold

Türkçe adı : Karaçam
 Yöresel adı : Çam
 Kullanılan kısmı : Gövde, meyve, reçine
 Elementi :
 Hayat formu : Fanerofit
 Bulunduğu yerleşim : 5,6,11

Etnobotanik özelliği : Reçinesi diş ağrısı için kullanılır. Gövdesi öğütülerek elde edilen çam tozu merhem haline getirilip yaraların iyileşmesi için kullanılır. Kozalağı yeşil iken kaynatılır macun kıvamına getirilerek nefes açıcı olarak tüketilir. Ayrıca kozalağını yoğurt yapımında da kullananlar vardır. Yine gövdesinden çeşitli aletler de yapılır.

33. Plantaginaceae

33.1 *Plantago major* L.

Türkçe adı : Sinir otu
 Yöresel adı : Damar otu
 Kullanılan kısmı : Yaprak
 Elementi :
 Hayat formu : Hemikriptofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Yaprakları ezilerek yaraların üzerine uygulanır. Hızlı iyileşme sağlanmış olur.

33.2 *Plantago lanceolata* L.

Türkçe adı : Damarlıca
 Yöresel adı : Damar otu
 Kullanılan kısmı : Yaprak
 Elementi :
 Hayat formu : Hemikriptofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Yaprakları ezilerek yaraların üzerine uygulanır. Hızlı iyileşme sağlanmış olur.

34. Poaceae

*34.1 *Avena sativa* L.

Türkçe adı : Yulaf
 Yöresel adı : Yulaf
 Kullanılan kısmı : Gövde yaprak
 Elementi :
 Hayat formu : Terofit
 Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır
 Etnobotanik özelliği : Hayvan yemi olarak kullanılır.

34.2 *Agropyron cristatum* (L.) Gaertn.

Türkçe adı : Otlak ayrığı
 Yöresel adı : Ayrık otu
 Kullanılan kısmı : Gövde, yaprak
 Elementi :
 Hayat formu : Terofit
 Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.
 Etnobotanik özelliği : Kaynatılarak çayı yapılır prostat rahatsızlıkları için kullanılır.

*34.3 *Hordeum vulgare* L.

Türkçe adı : Arpa
 Yöresel adı : Arpa
 Kullanılan kısmı : Tamamı
 Elementi :
 Hayat formu : Terofit
 Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.
 Etnobotanik özelliği : Hem tohumu hem de tamamı öğütülerek yapılan samanı hayvan yemi olarak kullanılır.

***34.4 *Triticum aestivum* L.**

Türkçe adı : Ekmeklik buğday

Yöresel adı : Buğday, Dene

Kullanılan kısmı : Tohum, gövde

Elementi :

Hayat formu : Terofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Hem insan hem hayvan yiyeceği olarak kullanılır, hayvanlar için samanı da yapılır.

***34.5 *Zea mays* L.**

Türkçe adı : Mısır

Yöresel adı : Mısır

Kullanılan kısmı : Tohum, yaprak

Elementi :

Hayat formu : Terofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Tohumu gıda olarak tüketilirken yaprakları hayvan yiyeceği olarak kullanılır.

35. Polygonaceae

***35.1 *Rumex acetosella* L.**

Türkçe adı : Kuzu kulağı

Yöresel adı : Kuzu kulağı

Kullanılan kısmı : Yaprak, gövde

Elementi :

Hayat formu : Hemikriptofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Gıda olarak yaş tüketilir. Salataya katılır.

35.2 *Rumex patientia* L.

Türkçe adı : Efelek

Yöresel adı : Efelek

Kullanılan kısmı : Yaprak, gövde

Elementi :

Hayat formu : Hemikriptofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Yemeği yapılır ve değişik şekillerde gıda olarak tüketilir.

35.3 *Polygonum cognatum* Meissn.

Türkçe adı : Madımak

Yöresel adı : Madımak ,pancar

Kullanılan kısmı : Yaprak

Elementi :

Hayat formu : Hemikriptofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Yaşken toplanır kavrulup gıda olarak tüketilir.

36. Portulacaceae

*36.1 *Portulaca oleracea* L.

Türkçe adı : Semiz otu

Yöresel adı : Pürpürüm, semiz otu

Kullanılan kısmı : Yaprak, gövde

Elementi :

Hayat formu : Hemikriptofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Yaş olarak toplanır yemeği ve salatası yapılır.

37. Rosaceae

37.1 *Pyracantha coccinea* M.Roem

Türkçe adı : Ateş diken

Yöresel adı : Tavşan elması

Kullanılan kısmı : Gövde

Hayat formu : Kamefit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Süpürge ve çalgı (süpürge çeşidi) yapımında kullanılır.

***37.2 *Cydonia oblonga* Mill.**

Türkçe adı : Ayva

Yöresel adı : Ayva

Kullanılan kısmı : Meyve, yaprak

Elementi :

Hayat formu : Fanerofitler

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Meyvesi gıda olarak tüketilirken yaprağı çay şeklinde öksürük için kullanılır.

37.3 *Rosa canina* L.

Türkçe adı : Kuşburnu

Yöresel adı : Kuşburnu

Kullanılan kısmı : Meyve, yaprak

Elementi :

Hayat formu : Kamefit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Gıda olarak tüketilir ve çay olarak soğuk algınlığına karşı kullanılır.

37.4 *Cerasus mahaleb* (L.) Mill.

Türkçe adı : Mahlep

Yöresel adı : Endülüs

Kullanılan kısmı : Meyve, gövde

Elementi :

Hayat formu : Fanerofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Meyvesi şarap yapımında kullanılırken gövdesi tarım aletlerinin yapımında kullanılır.

***37.5 *Amygdalus communis* L.**

Türkçe adı : Badem
 Yöresel adı : Badem
 Kullanılan kısmı : Meyve
 Elementi :
 Hayat formu : Fanerofit
 Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.
 Etnobotanik özelliği : Gıda olarak yaş ve kuru halde tüketilir.

37.6 *Crataegus monogyna* Jacq.

Türkçe adı : Yemişen
 Yöresel adı : Aluç
 Kullanılan kısmı : Meyve, çiçek
 Elementi :
 Hayat formu : Fanerofit
 Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.
 Etnobotanik özelliği : Çiçeği ve kökü kaynatılarak çayı yapılır kanser hastalarına iyi geldiğine inanılır. Meyvesi gıda olarak tüketilir ve sirkesi yapılır.

37.7 *Malus sylvestris* (L.) Mill.

Türkçe adı : Ekşi elma
 Yöresel adı : Acuk
 Kullanılan kısmı : Meyve
 Elementi :
 Hayat formu : Fanerofit
 Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.
 Etnobotanik özelliği : Gıda olarak tüketilir. Külde pişirilip, doğranarak boğaza sürülür.
 Boğaz şişkinliği ve kabakulak hastalığında kullanılır.

37.8 *Fragaria vesca* L.

Türkçe adı : Dağ çileği
 Yöresel adı : Çilek
 Kullanılan kısmı : Meyve
 Elementi :

Hayat formu : Hemikriptofit
 Bulunduğu yerleşim : 4, 18, 20
 Etnobotanik özelliği : Yaş gıda olarak tüketilir.

***37.9 *Fragaria x ananassa* (Weston) Duchesne ex Rozier**

Türkçe adı : Çilek
 Yöresel adı : Çilek
 Kullanılan kısmı : Meyve
 Elementi :
 Hayat formu : Hemikriptofit
 Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.
 Etnobotanik özelliği : Yaş gıda olarak tüketilir, reçeli yapılır ve tarımı yapılarak ticari olarak kullanılır.

37.10 *Pyrus elaeagnifolia* Pall.

Türkçe adı : Ahlat
 Yöresel adı : Ahlat
 Kullanılan kısmı : Meyve
 Elementi :
 Hayat formu : Fanerofit
 Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.
 Etnobotanik özelliği : Yaş gıda olarak tüketilir.

37.11 *Rosa hemisphaerica* J. Herm.

Türkçe adı : Kadın göbeği
 Yöresel adı : Öküz götü, hatun göbeği
 Kullanılan kısmı : Meyve
 Elementi : İran-Turan
 Hayat formu : Kamefit
 Bulunduğu yerleşim: İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.
 Etnobotanik özelliği: Yaş gıda olarak tüketilir.

37.12 *Prunus spinosa* L.

Türkçe adı : Çakal eriği
 Yöresel adı : Yeniz eriği
 Kullanılan kısmı : Meyve
 Elementi : Avrupa-Sibirya
 Hayat formu : Fanerofit
 Bulunduğu yerleşim : 25
 Etnobotanik özelliği : Yaş gıda olarak tüketilir.

*37.13 *Pyrus amygdaliformis* Vill.

Türkçe adı : Çöğür Armudu
 Yöresel adı : Çördük
 Kullanılan kısmı : Meyve
 Elementi :
 Hayat formu : Fanerofit
 Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.
 Etnobotanik özelliği : Yaş ya da kuru gıda olarak tüketilir.

37.14 *Rubus sanctus* Schreb.

Türkçe adı : Böğürtlen
 Yöresel adı : Bük
 Kullanılan kısmı : Meyve
 Elementi :
 Hayat formu : Kamefit
 Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.
 Etnobotanik özelliği : Pekmezi yapılarak gıda olarak tüketilir. Kurutulup çayı yapılır nefes darlığı için kullanılır.

*37.15 *Cornus domestica* (L.) Spach

Türkçe adı : Üvez
 Yöresel adı : Vaz
 Kullanılan kısmı : Meyve
 Elementi : Avrupa-Sibirya
 Hayat formu : Fanerofit

Bulunduğu yerleşim : 1, 18

Etnobotanik özelliği : Gıda olarak yaş ve kuru tüketilir. Ayrıca meyvesi kokusu için evde bulundurulur.

***37.16 *Prunus x domestica* L.**

Türkçe adı : Erik

Yöresel adı : Erik

Kullanılan kısmı : Meyve

Elementi :

Hayat formu : Fanerofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Yaş ve kuru gıda olarak tüketilir. Ayrıca kültür olarak satışı da yapılır.

***37.17 *Mespilus germanica* L.**

Türkçe adı : Muşmula

Yöresel adı : Döngel

Kullanılan kısmı : Meyve

Elementi : Avrupa-Sibirya

Hayat formu : Fanerofit

Bulunduğu yerleşim : 18

Etnobotanik özelliği : Yaş gıda olarak tüketilir.

***37.18 *Persica vulgaris* Mill.**

Türkçe adı : Şeftali

Yöresel adı : Şeftali

Kullanılan kısmı : Meyve

Elementi : İran-Turan

Hayat formu : Fanerofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Yaş gıda olarak tüketilir.

***37.19 *Cerasus avium* (L.) Moench**

Türkçe adı : Kiraz

Yöresel adı : Kiraz

Kullanılan kısmı : Meyve, sap

Elementi :

Hayat formu : Fanerofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Gıda olarak tüketilir. Sapı kaynatılıp suyu içilerek şeker hastalığına karşı ve zayıflamak için kullanılır.

***37.20 *Cerasus vulgaris* Mill.**

Türkçe adı : Vişne

Yöresel adı : Vişne

Kullanılan kısmı : Meyve

Elementi :

Hayat formu : Fanerofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Yaş gıda olarak tüketilir.

***37.21 *Malus pumila* Mill.**

Türkçe adı : Elma

Yöresel adı : Elma

Kullanılan kısmı : Meyve

Elementi :

Hayat formu : Fanerofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Yaş ya da kuru gıda olarak tüketilir.

***37.22 *Pyrus communis* L.**

Türkçe adı : Armut

Yöresel adı : Armut

Kullanılan kısmı : Meyve

Elementi :

Hayat formu : Fanerofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Yaş ya da kuru gıda olarak tüketilir.

38. Rubiaceae

38.1 *Galium aparine* L.

Türkçe adı : Çoban süzgeci

Yöresel adı : Yapışkan ot

Kullanılan kısmı : Yaprak, gövde

Elementi :

Hayat formu : Hemikriptofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Kurutularak çayı yapılır bağıışıklık güçlendirici olarak kullanılır.

38.2 *Crucianella gilanica* Trin.

Türkçe adı : Haç otu

Yöresel adı : Gün açtı

Kullanılan kısmı : Yaprak, gövde

Elementi :

Hayat formu : Hemikriptofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Yaş ve kurutularak evlere asılır güzel koku yayar.

39. Salicaceae

39.1 *Salix alba* L.

Türkçe adı : Ak söğüt

Yöresel adı : Söğüt

Kullanılan kısmı : Sürgün, gövde

Elementi :

Hayat formu : Fanerofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Sepet ve müzik aleti yapımında kullanılır.

39.2 *Populus alba* var. *alba*

Türkçe adı : Ak kavak
 Yöresel adı : Kavak
 Kullanılan kısmı : Gövde Elementi
 : Avrupa-Sibirya
 Hayat formu : Fanerofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Yakacak ve çeşitli aletlerin yapımında kullanılır.

40. Santalaceae

40.1 *Viscum album* L.

Türkçe adı : Ökse otu
 Yöresel adı : Gökçe
 Kullanılan kısmı : Yaprak
 Elementi :
 Hayat formu : Epifit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Yeşilken yapraklarının çayı yapılır öksürüğe karşı kullanılır.

41. Sapindaceae

41.1 *Aesculus hippocastanum* L.

Türkçe adı : At keşanesi
 Yöresel adı : At keşanesi
 Kullanılan kısmı : Meyve
 Elementi :
 Hayat formu : Fanerofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Kabuğu soyularak içi pişirilir kas gevşetici olarak bel ağrısı için kullanılır. Ezilip kaynatılarak macun kıvamına getirilir. Macun halinde dondurularak fitil şekline getirilip hemoroidde kullanılır.

42. Scrophulariaceae

42.1 *Verbascum varians* var. *variens* Freyn & Sint

Türkçe adı : Dilim sığır kuyruğu

Yöresel adı : Kaba kulak

Kullanılan kısmı : Gövde, çiçek

Elementi :

Hayat formu : Hemikriptofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Çiçekleri ateşi olanlara yutturulur. Gövdesi yakacak olarak kullanılır.

43. Solanaceae

*43.1 *Capsicum annuum* L.

Türkçe adı : Biber

Yöresel adı : Biber

Kullanılan kısmı : Meyve

Elementi :

Hayat formu : Hemikriptofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır

Etnobotanik özelliği : Gıda olarak tüketilir.

*43.2 *Lycopersicon esculentum* Mill.

Türkçe adı : Domates

Yöresel adı : Domates

Kullanılan kısmı : Meyve

Elementi :

Hayat formu : Hemikriptofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır

Etnobotanik özelliği : Salça ve gıda olarak tüketilir. Tarımı da yapılarak gelir elde edilir.

***43.3 *Solanum tuberosum* L.**

Türkçe adı : Patates
 Yöresel adı : Kartul, Patates
 Kullanılan kısmı : Kök
 Elementi :
 Hayat formu : Geofit
 Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır
 Etnobotanik özelliği : Gıda olarak tüketilir.

***43.4 *Solanum melongena* L.**

Türkçe adı : Patlıcan
 Yöresel adı : Patlıcan
 Kullanılan kısmı : Meyve
 Elementi :
 Hayat formu : Hemikriptofit
 Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.
 Etnobotanik özelliği : Gıda olarak tüketilir.

43.5 *Hyoscyamus niger* L.

Türkçe adı : Ban otu
 Yöresel adı : Diş otu
 Kullanılan kısmı : Tohum
 Elementi :
 Hayat formu : Hemikriptofit
 Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.
 Etnobotanik özelliği : Tohumu ezilerek diş ağrıları için kullanılır.

44. Urticaceae

44.1 *Urtica dioica* L.

Türkçe adı : Isırgan
 Yöresel adı : Diğileyici, ısırgan
 Kullanılan kısmı : Yaprak, gövde
 Elementi :

Hayat formu : Hemikriptofit

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

Etnobotanik özelliği : Kaynatılarak çıkarılan suyu soğutulup içilerek şeker hastalığı için kullanılır.

45. Vitaceae

*45.1 *Vitis vinifera* L.

Türkçe adı : Asma

Yöresel adı : Tevek

Kullanılan kısmı : Yaprak, meyve

Elementi :

Hayat formu : Lian

Bulunduğu yerleşim : İlçe genelinde yaygın olarak yayılışı vardır.

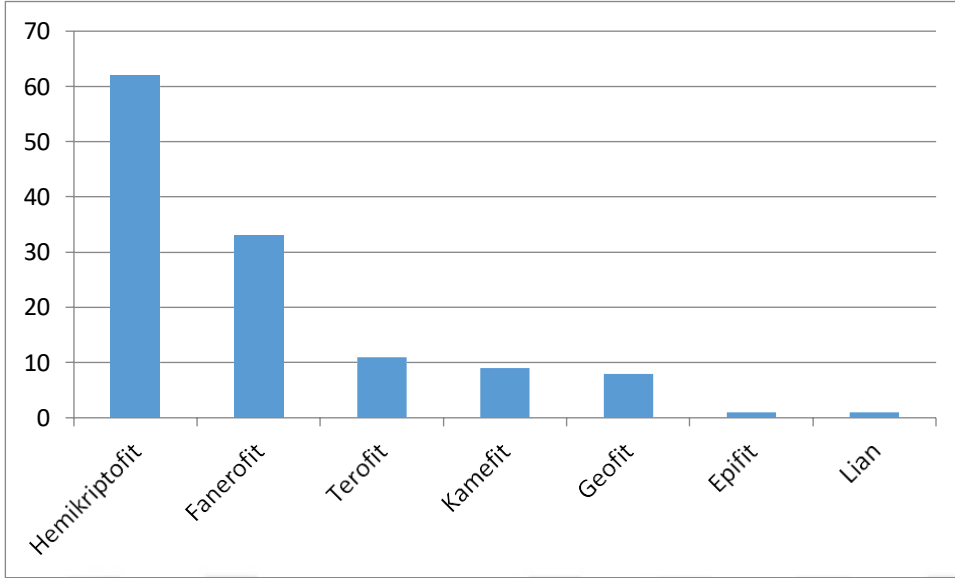
Etnobotanik özelliği : Meyvesi gıda olarak tüketilir, pekmezi yapılır. Yaprığı yeşilken dövülerek ezilir ve yaraların iyileşmesi için uygulanır.

Bitkilerin hayat formları belirlenirken Raunkiaer'in hayat formlarını belirlediği sistemi kullanılmıştır. Tanılama yapılırken ‘‘Raunkiaer’in Ana Hayat Formlarının ve Alt Bölümlerinin Belirlenmesi ile İlgili Bir Anahtar ‘‘ (Kılınç vd.2006) kullanılmıştır.

Çizelge 3.8. Kullanılan bitkilerin Raunkiaer'e göre hayat formları sayısı

Hayat formları	sayısı	Hayat formları	sayısı	Hayat formları	sayısı
Hemikriptofit	62	Terofit	11	Geofit	8
Fanerofit	33	Kamefit	9	Epifit	1
				Lian	1

Çizelgeye göre kullanılan 125 bitki taksonunun % 49,6'sının Hemikriptofit, % 26,4'ünün Fanerofit, % 8,8'inin ise Terofit olduğu belirlenmiştir. Bu veriler kullanılan bitkilerin bölge iklimi ile uygun hayat formlarına sahip olduğunu da göstermektedir.

Şekil 3.11. Kullanılan bitkilerin Raunkiaer' göre hayat formları grafiği

Etnobotanik bakımından incelenen 45 familyaya ait 125 bitki taksonunun yöresel adları hangi amaçlarla kullanıldıkları tarafımızca tespit edilmiştir. Bitkilerin kullanım amaçları gezilen bütün yerleşim birimlerinde neredeyse aynıdır. Araştırma alanımız olan Zile ve 24 köyünde (Çizelge 3.1) incelenen taksonların yöre halkı tarafından kullanım alanlarına bakıldığında en fazla % 50,3 oranı ile yiyecek olarak kullanıldığı görülmüştür. % 23,31 ile tıbbi olarak kullanım ikinci sırada yer alsa da aktarıldığı şekilde ilaç olarak kullanılan bitkilerin kullanımının artık iyice azaldığı sadece köylerde kalan yaşlıların kısmen kullandığı, genç ve orta yaş grubunun bu bilgilere sahip olmadığı ya da olanlarında eczaneden alınan ilaçları tercih ettiği yapılan görüşmelerde belirtilmiştir. Yine araç-gereç yapımında da özellikle tarım ve mutfak aletlerinde eskiden bitkilerden oldukça yaygın şekilde faydalanılırken şimdilerde hazır ürünlerin daha fazla tercih edildiği belirtilmiştir. Hayvan yemi, yakacak, koku ve inanç konularında ise hala bitkiler yaygın kullanılmaktadır.

Merkezde bulunan iki aktarla yapılan görüşmeler sonucunda 24 familyaya ait 45 bitkinin oldukça yaygın olarak kullanıldığı belirtildi. Aktarlardan satın alınan bitkilere bakıldığında ise en fazla kullanılan 45 bitkinin 16 tanesi köylerde ve merkezde doğal yayılışı olan ve halk tarafından iyi bilinen bitkiler olması insanların eskiden beri kullanılagelen bitkilere daha fazla güvenip rağbet ettiklerini gösterir. Aktarlarda en fazla üst solunum yolları rahatsızlıkları, ağrı kesici ve iltihap giderici ile mide ve sindirim rahatsızlıkları için bitkiler

satın alınmaktadır. Yine yöre halkının eskiden beri çevreden toplayıp kullandıkları bitkiler de en fazla bu hastalıklar için kullanılmıştır.

Bitkilerden en fazla faydalanan yerleşim yerleri ise başta merkez olmak üzere Kervansaray, Karacaören, Yıldıztepe ve Hacılar köyleridir. Bu yerleşim birimlerine baktığımızda Yıldıztepe nüfusu daha yoğun, Kervansaray yine kalabalık ve çevresiyle etkileşimi fazla, Hacılar merkeze yakın ve Karacaören ise dağ köyü olmasından dolayı bitki kullanımları diğer yerleşim yerlerinden fazladır.

Çizelge 3.9. Araştırma alanında tespit edilen bitkilerin kullanım alanları ile yakın çevredeki araştırmalarda tespit edilen bitkilerin kullanım alanlarının karşılaştırılması

Kullanım amaçları	Atik (2022) Zile ve çevresi	Kahveci ve ark. (2017) Tokat merkez ve ilçeleri	Özdemir (2019) Erbaa	Han (2012) Kadişehri	K.Karagöz (2013) Suşehri	Savran ve ark.(2002) Gemerek	Cansaran ve Kaya (2005) Amasya Merkez İlçe ve bazı belde-köyler	Cansaran ,Kaya, Yıldırım (2007) Gümüşhacıköy/Amasya) Arasında Kalan Bölge
İnsan yiyeceği	81		51		63		127	59
Tıbbi bitkiler	38		57	56	68	27	93	14
Araç-gereç	12	48	11		19			
Süs	4		7		5		60	20
Hayvan yiyeceği	13		19		28		16	7
Yakacak	6		10				12	6
İnanç	3		5					
Koku	4		1					
Diğer			17	28	10		49	18
Toplam	161	48	178	84	193		357	124

Yakın çevrede yapılan etnobotanik araştırmalarla karşılaştırdığımızda araştırma alanının flora zenginliğine, sadece geleneksel ilaçlar ya da sadece odunsu bitkilerin kullanım alanları ya da sadece önceden belirlenen familyalara ait taksonların üzerinde çalışmak gibi faktörlerden kaynaklı tespit edilen familya takson sayılarında farklılıklar gözlenmektedir. Ancak bütün farklılıklara rağmen çalışma alanı ve çevresinde yapılan etnobotanik araştırmalarda Apiaceae, Amaranthaceae, Asteraceae, Brassicaceae, Cucurbitaceae, Fabaceae, Malvaceae, Polygonaceae, Rosaceae, Solanaceae, Poaceae ve Lamiaceae familyalarına ait bitkilerin ortak olarak en fazla kullanımı olduğu tespit edilmiştir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bölgede daha önce bütün bölgeyi kapsayan çok yönlü bir etnobotanik çalışma yoktur. Bu çalışma, bu bakımdan bölgede ilk olma özelliği taşımaktadır. Daha önce Zile’de etnobotanik adına Kahveci ve ark. (2017)’de yaptığı çalışma da Zile merkez ve çevresindeki ilçelerde benzer yayılış gösteren odunsu bitkilerin kullanım alanları tespit edilmiştir. Bu çalışmada tespit edilen bitkiler ve kullanım alanları da bizim yaptığımız araştırmanın sonuçlarıyla karşılaştırıldığında benzer veriler olması araştırmanın güvenilirliğini artırmaktadır. Bölge insanının bitkilerden en fazla gıda ve tıbbi olarak faydalanması bitkileri daha çok temel ihtiyaçları için kullandığını gösterir. Aktarlardan satın alınan bitkilerde ise toplumda sık rastlanan (Çizelge 3.7) rahatsızlıkların tedavisinde kullanma eğiliminin yüksek olduğu görülmektedir. Kullanılan bitkiler doğal yayılışı olanlardan ve kültüre alınmış bitkilerden toplanmaktadır. Aktarlardan satın alınan bitkilerde de yöre insanının bilmediği, tanımadığı bitkileri fazla tercih etmediğini görüyoruz. Son yıllarda köyde yaşayan nüfusun şehir merkezlerine kaymasından dolayı bitki toplayıcılığının azaldığını ve aktarlardaki bitkilere yönelimin arttığını da görmekteyiz.

Tespit edilen bitkilerden 100 türü; ilçede genel yayılışı olan, yöre halkı tarafından benzer amaçlarla (gıda, tıbbi, hayvan yemi araç-gereç, süs) kullanılan bitkilerdir. 16 tür birden fazla yerleşim yerinde bilinmekte ve kullanılmaktadır. 9 tür ise yayılışı birden fazla yerleşim alanında olabilmesine rağmen sadece bir tanesinde etnobotanik olarak kullanımı vardır. 125 taksonun 53’ü kültüre alınmış ticari faaliyeti de olan bitkilerdir. Kullanılan bitkilerin Raunkiaer’in Ana Hayat Formlarına göre % 49,6 ‘sının Hemikriptofit formunda ve en fazla kullanımın da gıda şeklinde olması gösteriyor ki yöre insanı otsu bitkileri daha fazla topluyor ve tanıyor.

Araştırma alanında görüşülen kişilerin yaş ortalaması 55’tir. Bu da etnobotanik araştırma için çok yeterli bir yaş grubu değildir. Bitkileri en fazla tanıyan ve kullanmış olan yaşlı bireylerin (65 üstü) ve köylerde yaşayan insanların sayıca az olması ve yaşayanlarında çoğunluğunun pandemiden dolayı görüşmeye istekli olmamasından kaynaklı araştırmamızı bu yönüyle kısıtlamıştır. Araştırmanın arazi çalışmaları safhası da pandemiden kaynaklı gecikmeyle başlamış ve planda bu yönüyle aksama olmuştur. Aktarılan bilgiler genelde bilgiyi kendisi kullanan değil büyüklerinden gören veya onların vasıtasıyla kullanan

kişilerdir. Bitkileri en iyi tanıyacak kitlelerden biri olan çobanların da çok az sayıda kalması araştırmanın sınırlılıklarındandır.

Yöre halkının etnobotanikle ilgili farkındalığı olmayışı, bitkilerin aşırı ve kontrolsüz toplanması, rastgele yapılan aşırı otlatma ve kontrolsüz ilaçlama, gübreleme faaliyetleri ilerleyen yıllarda bitkilerin nesillerini de tehlikeye sokma riski doğurabilir. Bu nedenle hem köylerde hem de şehir merkezi ve bütün ilçelerinde bu tür çalışmaların artırılmasına ve sonuçlarından herkesin haberdar edilmesine ihtiyaç vardır. Yine burada bulunan sonuçların halk tarafından verilen bilgilerle oluşturulduğu unutulmamalıdır. Bu bitkilerin belirtilen amaçlarla kullanılması için alanında uzman kişilerce her yönüyle incelenmesi ve bilimsel sonuçlarından herkesin haberdar edilmesi ayrı bir önem arz etmektedir.

Ülkemizde bitki çeşitliliği çok zengindir. Bu zenginliğin ülke ekonomisine katkısının artırılması halk için ve ülkemiz için çok önemlidir. Bugün kullandığımız tüm ilaçların ham maddeleri bitkilerdir. Bu açıdan ülkemiz istenilen yerde yer almamaktadır. Baytop'a (1984) göre ülkemizde kullanılan ilaçların % 6'sının yüksek bitkilerden elde edilen droglardan (Hayvan ve Bitkilerden kurutularak veya özel yöntemlerle toplanıp elde edilen, eczacılık ve sanayide kullanılan ham madde) üretilmektedir. Bu oran Almanya'da % 16, Rusya'da % 33 seviyesindedir (Keskin,2011). Bu verilerden anlaşılacağı gibi ülkemiz bitki zenginliğini yeterince kullanmamaktadır.

Etnobotanik ile ilgili yapılan çalışmalarla bitkiyi kullanabilme gücümüzün de farkına varmış olacağız. Bölge insanı birçok bitkiyi tanımamaktadır. Aynı yörede gıda olarak tüketilen bir bitkiyi başka insanlar zehirli olarak görmekte ya da hiçbir işe yaramadığını düşünmektedir. Yapılan çalışmalar gösterdi ki bu bölgede hem etnobotanik çalışmaların kolay ve etkili yapılması için hem de yeni türlerin ve endemik, nesli tükenme tehlikesinde olan türlerin belirlenebilmesi için floristik çalışmaya da ihtiyaç vardır. Etnobotanik çalışmalarla atalardan günümüze sözlü olarak ulaşan bilgiler bilimsel kayıtlara geçmiş olacak ve gelecek kuşaklara aktarılacaktır. Temennimiz bu çalışmaların kıymetinin daha iyi anlaşılması daha fazla duyurularak farkındalığın artırılmasıdır. Umarız ki bu çalışma yörede veya yakın çevresinde ileride yapılacak başka çalışmalar için kaynak oluşturur.

KAYNAKLAR

- Akman, Y. (1999). İklim ve Biyoiklim (Biyoiklim Metodları ve Türkiye İklimleri). *Palme Yayıncılık*, Ankara.
- Anonim, (1970). Yeşilirmak havzası toprakları. *Köy İşleri Bakanlığı Yay. 151*, Toprak Su Gn. Md. Yay: 241, 1-141, Ankara.
- Baytop, T. (1984). Türkiye’de Bitkiler ile Tedavi (Geçmişte ve Bugün). *İstanbul Üniversitesi Yayınları*, İstanbul, Türkiye.
- Bulut, G., (2005). *Erzurum ve Köylerinde Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkiler*, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, *Atatürk Üniv. Sağlık Bil. Enstitüsü*, Erzurum.
- Cansaran, A. ve Kaya, Ö. F. (2006). Amasya Merkez ilçe, Bağlarüstü, Boğaköy ve Vermiş Köyleri ile Yassıçal ve Ziyaret Beldeleri Etnobotanik Envanteri 2005. *TÜBA- KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi* , (5) , 135-170.
- Cansaran, A., Kaya, Ö. F., Yıldırım, C., (2007). Ovabaşı, Akpınar, Güllüce ve Köşeler Köyleri (Gümüşhacıköy /Amasya) Arasında Kalan Bölgede Etnobotanik Bir Araştırma, *Fırat Üniv. Fen ve Müh. Bil. Dergisi*, 19(3), 243-257.
- Davis, P. H., (1965-1985). *Flora of Turkey and The East Aegean Islands*, Vol. 1-9 *Edinburgh University Press*, Edinburgh.
- Davis, P. H., (1988). *Flora of Turkey The East Aegean Islands supplement* *Edinburgh Üniv. Pres.* , Edinburgh.
- Dönmezer, B. (1999). *Ankara’da Aktar ve Pazarlarda Satılan ve Zayıflamak Amacıyla Kullanılan Çayların Fitoterapi Yönünden İncelenmesi*, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, *Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, Ankara.
- Faydaoğlu, E. ve Sürücüoğlu, M. S., (2011). Geçmişten günümüze tıbbi ve aromatik bitkilerin kullanılması ve ekonomik önemi, *Kastamonu Üniversitesi, Orman Fakültesi Dergisi*, 11 (1), 52-67.
- Güner, A., Özhatay, N., Ekim, T. ve Başer, K.H.C. (2000). *Flora of Turkey and East Aegean Islands*. Vol.11, *Edinb. Univ. Press*.
- Güner, A., Aslan, S., Ekim, T., Vural, M., Babaç, M.T., (edlr.), (2012). *Türkiye Bitkileri Listesi (Damarlı Bitkiler)*. *Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi ve Flora Araştırmaları Derneği Yayını*. İstanbul.
- Han (2012). ‘‘Kadışehri (Yozgat) yöresinin geleneksel halk ilacı olarak kullanılan bitkileri’’ Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, *Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.

Heinrich, M. Barnes J, Gibbons S (2004). Fundamentals of pharmacognosy and phytotherapy, *Churchill Livingstone*, Edinburgh.

İnternet: T.C Zile Kaymakamlığı. URL: <http://www.zile.gov.tr/zile>. Son Erişim Tarihi: 15.05.2022

İnternet: Zile Turizm Kültür ve Turizm Envanteri. URL: <https://zileturizm.com/toprak-yapisi/>. Son Erişim Tarihi: 15.05.2022

İnternet: Tarım Ziraat. URL: https://www.tarimziraat.com/faydali_bilgiler/toprak/408-toprak_cesitleri_nelerdir.html. Son Erişim Tarihi: 15.05.2022

İnternet: Zileden Haberler. URL: <https://ziledenhaberler.files.wordpress.com/2014/05/zile-haritasc4b11.jpg>. Son Erişim Tarihi: 15.05.2022

Kahveci, E., Malkoçoğlu, S., Yeşilkaya, M., İnce Kahveci, S. N., (2017). Tokat İl Merkezi ve İlçelerinde Yetişen Bazı Odunsu Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri, *Gaziosman Paşa Bilimsel Araştırma Dergisi* 6(2), 62-75.

Karagöz, F.K. (2013). *Suşehri (Sivas) bölgesinin Etnobotanik açıdan değerlendirilmesi*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, *Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, Afyon.

Karamanoğlu, K., (1977). *Farmasötik Botanik Ders Kitabı*, *Ankara Üniversitesi Basımevi* Ankara.

Kendir, G. ve Güvenç, A. (2010). Etnobotanik ve Türkiye’de Yapılmış Etnobotanik Çalışmalara Genel Bir Bakış. *Hacettepe Üniversitesi, Eczacılık Fakültesi Dergisi*, 24, 67-80, (2004).

Keskin, L. (2011). *Kadınhanı (Konya) ve Çevresinde Yetişen Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, *Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, Konya.

Kılınç, M., Kutbay, H.G., Yalçın, E. ve Bilgin, A. (2006). Bitki Ekolojisi ve Bitki Sosyolojisi Uygulamaları, *Palme Yayınevi*, Ankara.

Kocabaş, Y.Z. Çömlekçioğlu, N. & İlçim, A. (2016). Bazı Odunsu Bitki Türlerinin Kahramanmaraş İl Merkezi Ölçeğinde Etnobotanik Yönleri. *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*, (12), 60-69.

Özdemir (2019). *Erbaa (Tokat) ’da Etnobotanik bir araştırma*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, *Harran Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*.

Sadıkoğlu, N. ve Alpınar, K. (2004). An Evaluation of Turkish Ethnobotanical Studies (1928-1997), *İstanbul Eczacılık Fakültesi Mecmuası*, 37, 61-66.

Savran, A., Bağcı, Y. ve Kargıoğlu, M. (2008). Gemerek (Sivas) Ve Çevresindeki Bazı Bitkilerin Yerel Adları Ve Etnobotanik Özellikleri . *Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Ve Mühendislik Bilimleri Dergisi* , 8 (1) , 313-32.

Susam, T. & Karaman, S. (2007). Köy Yerleşim Alanlarının Bazı Özelliklerinin Coğrafi Bilgi Sistemleri İle Belirlenmesi: Tokat-Zile İlçesi Örneği, *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi* 4(2).

Şenel ve Ulcay (2019). Tokat Çevresinde Yayılış Gösteren Bazı Tıbbi ve Yenilebilir Bitkilerin Etnobotanik Özelliklerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma, *Academic Platform - Journal of Engineering and Science*, c. 8, sayı. 1, ss. 62-69.

Tarım ve Orman Bakanlığı Meteoroloji Genel Müdürlüğü *Uzun Yıllar Tüm Parametreler Bülteni 1991-2020*.

Tokat Valiliği 1973 İl Yıllığı, (1973). 35, Ankara.

Yapıcı, Ü.İ., Hoşgören, H., Saya, Ö. (2009). Kurtalan (Siirt) ilçesinin etnobotanik özellikleri, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 191-196.

Yeşilada, E. (2012). Ottan Fitofarmasötiğe; Güncel Fitoterapi, *Missed Türk Eczacılar Birliği Yayını Meslek İçi Sürekli Eğitim Dergisi*, Sayfa 7-10, Ankara.

Yıldırım, Ş. (2004). Etnobotanik ve Türk Etnobotaniği, *Kebikeç-İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi*, 17, 175-193.

EKLER

Ek-1: Araştırma alanında çekilen bazı bitki ve görüşme fotoğrafları

Resim 1. *Hyoscyamus niger* L.

Resim 2. *Peganum harmala* L.

Resim 3. *Amygdalus communis* L.

Resim 4. *Erodium ciconium* (L.) L. Her.

Ek.1. (Devamı)

Resim 5. *Vicia sativa* L.

Resim 6. *Astragalus microcephalus* Willd.

Resim 7. *Helianthus annuus* L.

Resim 8. *Carduus nutans* L.

Ek.1. (Devamı)

Resim 9. *Fibigia clypeata* (L.) Medik.

Resim 10. *Medicago sativa* L.

Resim 11. *Eryngium campestre* L.

Resim 12. Küçük Kozluca köyü görüşme

Ek.1. (Devamı)

Resim 13. Karacören köyü çördük, elma kurutma ve meşe odunları

Resim 14. Karacören köyü davun ağacından çalı süpürgesi

Resim 15. Karacören köyü gürgenden yapılan tırmık aleti

Resim 16. Karacören söğüt ağacından yapılan dirgen (anadut)

Ek.1. (Devamı)

Resim 17. Karaşeyh köyü soğan kurutan köylü ile sohbet

Resim 18. *Echium italicum* L.

Resim 19. *Tragopogon dubius* Scop.

Resim 20. *Cephalanthera longifolia* (L.) Fritsc

Ek.1. (Devamı)

Resim 21. *Asparagus officinalis* L.

Resim 22. *Cornus domestica* (L.) Spach

Resim 23. *Vicia monantha* Retz.

Resim 24. *Plantago major* L.

Ek.1. (Devamı)

Resim 25. *Brassica nigra* (L.) W.D.J.Koch

Resim 26. Zile merkez alıç sirkesi

Resim 27. *Carduus pycnocephalus*

Resim 28. *Taraxacum butleri* Soest

Ek.1. (Devamı)

Resim 29. *Malva neglecta* Wallr.

Resim 30. *Galium aparine* L.

Resim 31. *Viscum album* L.

Resim 32. *Vitis vinifera* L.

Ek.1. (Devamı)

Resim 33. *Lagenaria siceraria* (Molina)
Standl.

Resim 34. *Chenopodium album* subsp.
album

ÖZGEÇMİŞ

Adı-Soyadı : Özgür ATİK

Bilimsel Faaliyetler (Yayınlar, Bildiriler, Katıldığı Projeler)

- 1-) Atik, Ö. ve Yıldırım C. (2020). Bitkilerden Drog Eldesi ve İç Anadolu Bölgesinde İlaç Olarak Kullanılan Başlıca Bitkiler, *Mas International European Conference On Mathematics-Engineering-Naturalmedical Sciences-XI*, Page: 314-323.

